

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Hanna Hauru ja Sarianna Mäenpää

”PUHTAAT PIENET TASSUT”

KÄSIHYGIENIAA EDISTÄEN – KUVAKIRJA
PÄIVÄKOTI-ikäisille lapsille

Sosiaali- ja terveysala

2010

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
Hoitotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijät	Hanna Hauru & Sarianna Mäenpää
Opinnäytetyön nimi	”Puhtaat pienet tassut” – käsihygieniää edistäen kuvakirja päiväkotikiikaisille lapsille
Vuosi	2010
Kieli	Suomi
Sivumäärä	54+ 2 liitettä
Ohjaaja	Terhi Pekkinen

Päiväkoti ja sen henkilökunta tarvitsevat opetusvälineitä käsihygienian opettamiseen. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä kuvakirja liittyen käsihygieniaan. Opinnäytetyön tavoitteena on edistää päiväkodin käsihygienian toteutumista. Vastavaa opinnäytetyötä ei ole opinnäytetyönä ennen tehty.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät raportointi ja käytännön toteutus. Teoriaosuudessa kuvataan teorian lisäksi toiminnallisen opinnäytetyön sisältöä, kuvakirjaprosessia ja lopuksi arvioidaan eri tahojen arviot tuotoksesta. Teoriaosuudessa käsitellään infektioiden tartuntaa ja ehkäisyä, leikki-ikäistä oppijana sekä lasten opetusta ja ohjausta.

Kuvakirja on suunniteltu tarkoin, ja se on syntynyt moniammatillisen yhteistyön tuloksena. Työn eri vaiheissa pidettiin palaveria päiväkodin ja piirtäjän kanssa työn etenemistä koskien. Kuvakirja on tavoitteellinen ja tietyn aikaa kestävä prosessi. Kuvakirjaprosessista tehtiin raportti, jossa on arvioitu tuotosta ja sitä, miten sen tavoitteet on saavutettu.

Kuvakirjasta saadun palautteen mukaan työn tavoitteet on saavutettu. Päiväkodin henkilökunta voi luettuaan soveltaa kuvakirjaa käytäntöön ja ottaa kuvakirjan mukaan opetukseen. Kuvakirjan visuaalisuus on hyvin toteutettu, joten lapset voivat itse selailla kuvakirjaa ja värittää värityskirjaa. Sadusta ja sen opetuksesta voi keskustella ja sen valokuvista voi ottaa mallia oikeaoppiseen käsien pesuun.

Avainsanat: käsihygienia, opetus, päiväkotikiikainen

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Hoitotyön koulutusohjelma

ABSTRACT

Authors	Hanna Hauru & Sarianna Mäenpää
Title	”Clean Small Hands” –Promoting Hand Hygiene for Children
Year	2010
Language	Finnish
Pages	54 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Terhi Pekkinen

Kindergarten and its staff need teaching aids to teach children hand hygiene. The purpose of this bachelor’s thesis was to create a handbook that teaches about hand hygiene. The goal was to promote the staff in the kinder garden to a better hand hygiene. This kind of bachelor’s thesis has not been done earlier.

This practice-based research combines a report and a practical implementation. The theoretical frame includes theory, the contents of the thesis and the process of making the book. It also includes an evaluation of the book by different people. The theoretical frame deals with the contamination and the prevention of infections, how children learn and how to teach, to instruct and to supervise them.

The children’s book has been planned carefully and it is a result of multiprofessional cooperation. Meetings were held with different people participating in the making of the book. Making the book is a process that has a certain goal and that lasts a certain limited time. A report has been written on that process – an evaluation was also made on the product and on how well the goals had been reached.

Feedback on this children’s book shows that goals had been achieved. Kindergarten’s staff can apply the book to practice and use the book when teaching. The visual side of the book was good and children can browse and color its coloring part. The fairytale and the lesson it gives can be discussed and its photograph can act as a model for proper way of washing your hands.

Keywords:	Hand hygiene, teaching, kindergarten, pre-school children
-----------	---

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1. JOHDANTO	7
2. OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	10
3. INFEKTIOTAUTIEN TARTUNTA JA EHKÄISY	11
3.1 Yleisimmät lasten infektioita aiheuttavat mikrobiryhmät	11
3.2 Mikrobin tarttumistiet	12
3.3 Infektioiden leviäminen päiväkodeissa	12
3.4 Infektiotautien ehkäisy	13
3.5 Miten infektioiden leviämiseen päiväkodeissa voidaan vaikuttaa?	15
3.5.1 Käsihygienian merkitys tartuntojen ehkäisyssä	16
3.5.2 Käsihuuhteen turvallisuus päiväkotilasten käytössä	17
3.5.3 Lasten infektioaudit maailmalla	18
3.5.4 Mikä motivoi käsien pesuun?	19
3.5.5 Perheiden käsihygienian ohjauksen merkitys	20
3.5.6 Käsihygienian merkitys peruskouluympäristössä	21
3.6 Käsihygienian toteutus	24
4. LEIKKI-IKÄINEN OPPIJA	26
4.1 Miten leikki-ikäinen oppii?	27
4.2 Oppimiskäsitykset	28
4.3 Kirjojen merkitys oppimisessa	29
4.4 Terveys- ja siisteyskasvatus	29
5. OPETUS JA OHJAUS	31
5.1 Yhteenkuuluvuuden tunne ja oppijoiden yhteisö	32

5.2 Kasvatus kulttuurillisena ilmiönä.....	33
6. OPINNÄYTETYÖN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS.....	35
6.1 Kuvakirjaprosessin kuvaus	36
6.2 Päiväkodin valinta.....	36
6.2.1 Hahmojen suunnittelu	37
6.2.2 Hahmojen ominaispiirteet	38
6.3 Kuvakirjan yleisilmeen suunnittelu	39
6.4 Kuvakirjan juonen suunnittelu	39
6.5 Juonen vaikutteet	40
6.6 Kuvakirjan miljö ja päiväkodin henkilökunnan toivomukset	41
6.7 Päiväkodin palaute ensimmäisistä piirretyistä juonista.....	41
6.8 Kuvakirjaan liittyvät ongelmat.....	42
6.9 Kuvakirjan ulkoasu	43
6.10 Kuvakirjan juoni	43
6.11 Opetusosio oikeilla valokuvilla.....	46
6.12 Kuvaushetki ja kuvattavien lasten määrä.....	47
6.13 Valokuvaosien sisältö	48
6.14 Kuvakirjan esitetaus lapsilla -satuhetki päiväkodilla	48
6.15 Kuvakirjan kustannukset ja oikeudet	50
6.16 Opinnäytetyön aikataulu	50
7. ARVIOINTI.....	53
7.1 Kuvakirjaan asetettujen tavoitteiden saavuttaminen.....	53
7.2 Prosessin arviointi	53
7.3 Tuotoksen arviointi	54

7.3.1 Päiväkodin henkilökunnan arviointi tuotoksesta	54
7.3.2 Päiväkotilasten arviointi tuotoksesta.....	55
7.3.3 Opinnäytetyön tekijöiden arviointi tuotoksesta	55
7.4 Oppimisen arviointi	55
8. POHDINTA	57
LÄHTEET.....	59
LIITTEET	

1. JOHDANTO

Ihmisessä ja ihmisen elinympäristössä on runsaasti mikrobeja, joista osa on patogeenisiä eli tautia aiheuttavia (Hellsten 2002, 176). Mikrobin tarttumiseen vaaditaan kosketus sairaaseen ihmiseen tai kosketus johonkin tartuntaa levittävään eritteeseen. Mikrobit leviävät ihmisten välisessä kontaktissa ja pisaroiden välityksellä, kuten aivastaessa, yskiessä ja puhuessa. Hyvän käsihygienian noudattaminen on tärkein tapa välttää infektioita sairaaloissa, kotiloissa, päiväkodeissa, kouluissa ja muissa yleisissä tiloissa. (Lumio 2009.)

Valtaosa lapsista on päivisin hoidossa kodin ulkopuolella, enimmäkseen päiväkodeissa. Tämä organisoitu päiväkotitoiminta tuo mukanaan ongelmia, kun suuri määrä lapsia on läheisessä kontaktissa. Silloin mikrobeja siirtyy lapsesta toiseen huomattavasti enemmän kuin jos lapset viettäisivät päivät kotona tai pienemmissä yksiköissä. Tällöin päivähoito suurissa ryhmissä lisää lasten hengitys- ja suolitointen ilmaantuvuuden moninkertaiseksi. Päiväkodeissa muodostuu ongelmaksi myös yksittäisten mikrobin aiheuttamat epidemiat. (Renko & Uhari 2009). Esimerkiksi syksyllä vuonna 2009 levinnyt sikainfluenssaepidemia johti käsihygienian tehostamiseen. Lääketieteellisesti katsottuna päivähoiton ongelmat koskevat koko yhteiskuntaa, hoidossa olevia lapsia, ja heidän vanhempiaan (Renko & Uhari 2001).

Ensisijaisesti kasvatus ja opetus perustuvat siihen, että aikuinen pyrkii vaikuttamaan lapseen (Stakes 2003, 16). Jo leikki-ikässä lapselle opetetaan terveystottumusten perusteita (Hemanson 2008, 24). Tarvitaan siis laadukkaita ja hyviä opetusvälineitä päivähoitoon.

Tässä opinnäytetyössä yhdistyvät edellä mainitut aihe-alueet. Ammattikorkeakoulututkintoon kuuluu yhtenä opintokokonaisuutena opinnäytetyön tekeminen. Opinnäytetyö on laaja itsenäinen harjoitustyö. Sen tarkoituksena on muun muassa valmentaa opiskelijaa kokonaisvaltaiseen ongelmien ratkaisemiseen, aiheen teoreettiseen tarkasteluun, tutkimusmenetelmien käyttöön, ja hankkimaan valmiuksia ammattialan kehittämiseen. Näin ollen tarkoituksena on yhdistää käytännön työ-

elämä ja teoreettinen opiskelu, mikä helpottaa opiskelijan siirtymistä koulusta käytännön asiantuntijaksi. (Vaasan ammattikorkeakoulu 2009, 4.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9, 51). Tämä opinnäytetyö koostuu toiminnallisen opinnäytetyön tavoin kahdesta osiosta: kirjallisesta ja toiminnallisesta osiosta. Kirjallinen osuus sisältää teoreettisen viitekehyksen ja toiminnallisen opinnäytetyön prosessin kuvauksen. Liitteenä raporttiosassa on kolme sivua kuvakirjasta.

Opinnäytetyössä kohderyhmänä ovat 4-6-vuotiaat eli leikki-ikäiset lapset päiväkotiympäristössä. Siinä keskitytään pääasiassa lasten käsihygieniaan, eli henkilökunnan käsihygieniata tai sairaalahygieniata ei tässä työssä käsitellä pääaiheina. Opinnäytetyössä käsitellään päiväkotikäisten infektioita, leikki-ikäisen oppimista, opetusta ja ohjausta. Pääpaino on käsihygienialla ja lasten opetuksella.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa kuvakirja liittyen käsihygieniaan. Kuvakirjan tavoitteena on tuottaa apuväline päiväkodin henkilökunnalle ja lastentarhanopettajille.

Teoriatausta rakentuu ensin teoriaan infektioitaudeista ja niiden ehkäisystä, sekä niiden merkityksestä päiväkodeissa. Opinnäytetyössä on käytetty aiheeseen liittyviä tutkimuksia meiltä ja maailmalta. Tämän jälkeen keskitytään leikki-ikäisen maailmankuvaan, osaamiseen ja oppimiseen. Tästä seuraa varhaiskasvatuksen näkökulma eli pohditaan sitä, mikä on paras tapa opettaa lapsia. Tässä opetus- ja ohjausosiossa on mukana myös terveys- ja siisteyskasvatus, liittyen erityisesti siihen, kuinka opetetaan käsihygieniata. Aiheessa yhdistyvät siis lääketiede, kasvatustiede ja hoitotiede.

Opinnäytetyön viimeisessä osiossa kuvataan opinnäytetyön toteutusta, johon sisältyy opinnäytetyön taustan, kohderyhmän ja menetelmien kuvaus, päiväkodin rooli, kustannukset, aikataulu, arviointi sekä pohdinta.

Tiedonhaun lähteinä on käytetty Vaasan ammattikorkeakoulujen ja Vaasan yliopiston elektronisia tietokantoja. Vaasan ammattikorkeakoulun Nelli- portaalista

on käytetty tietokantoja: Linda, Terveysportti, Cinahl, Pubmed Central, BioMed Central. Hakusanoina on käytetty children, handwashing (Pubmed Central). BioMed Centralista on haettu sanoilla: Child Day Care, hygiene. Cinahl:ssa on käytetty hakusanoina: hand hygiene, Day Care, hand hygiene, hand sanitizer, child care, illness transmission. Yliopistojen yhteisestä tietokannasta Lindasta haettiin hakusanoilla: lapset, hygienia. Terveysportin lääkärin tietokannoissa käytettiin hakusanoja: lapset, päiväkoti, infektio. Opinnäytetyössä on käytetty eri kirjastoista tilattuja artikkeleita, teoksia, videoita, lastenkirjoja, lakikirjoja, terveysalan oppikirjoja sekä sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä.

2. OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa lapsille suunnattu kuvakirja liittyen käsihygieniaan. Kuvakirjan tarkoituksena on selkeyttää käsien pesun merkitystä. Siinä käsitellään aihetta, miksi on hyvä pestä käsiä ja mitä seuraa käsien pesemättä jättämisestä. Kuvakirjassa opetetaan myös käsienpesuun liittyviä tekniikoita valokuvin. Seuraavia kysymyksiä pohditaan tässä opinnäytetyössä: miten lapsille opetetaan käsihygieniaa? Mitä leikki-ikäinen ymmärtää, ja miten terveyskasvatus voisi opettaa parhaiten? Mitä uutta tämän asian suhteen voidaan tuottaa?

Opinnäytetyön tavoitteena on kuvakirjan avulla edistää käsihygienian opetusta ja toteutumista päiväkodissa. Tavoitteen saavuttamiseksi pohditaan, miten kuvakirjasta tulisi päiväkodille parhaiten hyödynnettävissä oleva. Millainen olisi hyvä kuvakirja lapsille, ettei se olisi liian vaikeasti ymmärrettävä tai aliarvioiva? Jaksavatko lapset keskittyä kuvakirjaan, ja onko se tarpeeksi kiinnostava? Kirjallisuuden tutustumisella on tarkoitus luoda teoriapohjaa kuvakirjalle. Kuvakirja on teoriakatsauksessa olevan pohdinnan tulos.

3. INFEKTIOTAUTIEN TARTUNTA JA EHKÄISY

Ihmisen iholla, limakalvolla ja suolistossa elää arvioilta noin 5000 biljoonaa mikrobia, joiden yhteenlaskettu summa on noin kilo. Ihmisessä on 600–700 erilaista mikrobilajia, jotka ovat pääasiassa bakteereja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005.) Näistä suurin osa on hyödyllisiä ja ne suojaavat yksilöä, koska ne muodostavat henkilön niin sanotun normaaliflooran. (Hellsten 2002, 176). Normaalifloora on yksilölle tyypillinen, valikoitunut mikrobisto iholla, suolessa ja limakalvolla. (Heikkilä, Hellsten ym. 2002, 190). Normaaliflooran mikrobit ovat siis pysyviä ja henkilöille ominaisia. Iholle tulee kuitenkin ajoittain väliaikaisia mikrobeja, jotka voivat olla patogeenisiä eli aiheuttaa taudin. (Hellsten 2002, 176.)

Mikrobit lisääntyvät nopeasti ihmisen ruumiinlämpöä lähellä olevassa lämpötilassa. Kosteus lisää mikrobien ja loiseläinten määrää. Ihon pinnalla on runsaasti mikrobeja, vaikka kädet eivät olisikaan näkyvästi likaiset. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005.)

3.1 Yleisimmät lasten infektioita aiheuttavat mikrobiryhmät

Tärkein mikrobiryhmä, joka aiheuttaa lasten sairastumista ovat virukset. Ne aiheuttavat hengitystieinfektioita, rokkotauteja ja ripuli-oksennustauteja. Toinen tärkeä mikrobiryhmä ovat bakteerit, jotka aiheuttavat osan päiväkotikäisten sairastumisista. Tällaisia ovat märkärupi ja virusten liitännäissairaudet kuten silmä- ja korvatulehdukset. Antimikrobitiläkkeet tehoavat vain bakteerien aiheuttamiin sairastumisiin. Homeet ja hiivat ovat harvinaisempia infektioita aiheuttajia. Kun taas loiset kuten kihomato, täi tai syyhypunkki aiheuttaa enemmän kiusallisia vaivoja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005.)

Päiväkotien infektioriskin vähentäminen on tärkeää. Ylähengitystieinfektiot ovat tavallisimpia ja ne ovat poissaolon syytä joka toisessa tapauksessa. Joillain lapsilla ylähengitystieinfektioihin liittyy välikorvatulehdus. Ripuli on viidenneksi yleisin syy lasten poissaoloihin päiväkodeista. Pienten lasten sairastelu johtaa antibioottien runsaaseen käyttöön, josta voi seurata antibioottiresistenssi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005.)

Ongelmalliseksi muodostuu se, että hengitystieinfektioita aiheuttava RS-virus voi säilyä elossa 30 minuuttia ihonpinnalla, ja sileän esineen pinnalla jopa seitsemän tuntia. Ripulia aiheuttava rotavirus elää erityisesti kosteilla pinnoilla, ja sitä on löydetty päiväkodeista muun muassa puhelimen kuulokkeista, wc:n kädensijoista ja vesileikkipöydästä. A-ryhmän streptokokkia on löydetty epidemian aikana päiväkotien pinnoilta ja pölystä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005.)

Jos käsiä ei pestä säännöllisesti, mikrobien määrä lisääntyy ruumiinlämmön ja kosteuden vuoksi. Mikrobien lisääntymistä voi hidastaa poistamalla likaa pinnoista ja käsistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005.)

3.2 Mikrobien tarttumistiet

Mikrobien tarttumiseen vaaditaan kosketus sairaaseen ihmiseen tai kosketus johonkin tartuntaa levittävään eritteeseen. Mikrobit leviävät ihmisten välisessä kontaktissa ja pisaroiden välityksellä, kuten aivastettaessa, yskittäessä ja puhuttaessa. (Lumio 2009.) Käsien kontaminaatiolla tarkoitetaan likaisista käsistä tarttuvien mikrobien siirtymistä epäsuorasti tai suorasti kohteeseen, esimerkiksi haavaan. Kädet kontaminoituvat kosketettaessa likaisia pintoja kuten ovenkahvoja, tietokoneen näppäimiä, puhelimen luuria, pöytäpintoja jne. Tämä on epäsuoraa taudinaiheuttajien siirtymistä kohteeseen. Suoraksi tartuntatavaksi sanotaan sitä, kun koskee omia likaisia vaatteitaan, korujaan tai kehonsa eri kohtia kuten suutaan, nenäänsä, hiuksiansa, korviansa ja intiimialueitansa ja sen jälkeen pesemättä käsiä koskee esimerkiksi haavaan. (Kassara & Paloposki ym. 2006, 70.) Pienillä lapsilla virukset siirtyvät helposti kuolaamisen ja suuhun pantavien lelujen ja muiden esineiden välityksellä toisiin lapsiin esimerkiksi hoitopaikassa. Tämä leviämistapa on yleisin oksennus- ja ripulitaudeissa. (Hemanson 2008, 66.)

3.3 Infektioiden leviäminen päiväkodeissa

Päiväkodin tavoite on edistää lapsen kehitystä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia, sekä tukea vanhempia kasvatuksessa. Päivähoidon tulisi siten tarjota suotuisa kasvuympäristö. On kuitenkin havaittu, että lapset sairastavat kaksi kertaa enemmän päiväkotihoidossa kuin kotona hoidettaessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005.)

Valtaosa lapsista on päivisin hoidossa kodin ulkopuolella enimmäkseen päiväkodeissa. Tämä organisoitu päiväkotitoiminta tuo mukanaan ongelmia, kun suuri määrä lapsia on läheisessä kontaktissa. Silloin mikrobeja siirtyy lapsesta toiseen huomattavasti enemmän kuin jos lapset viettäisivät päivät kotona tai pienemmissä yksiköissä. Esimerkiksi *Oulussa ikäryhmän 10 kk–6 v lapsista 65 % on päivähoidossa ja heistä lähes 90 % päiväkodeissa.* (Renko & Uhari 2001.)

Lasten välisissä kontakteissa infektioiden siirtymistä tapahtuu herkemmin kuin aikuisen ja lapsen välisissä kontakteissa. Alle kouluikäiset sairastavat yleensä paljon, koska heillä on vähemmän hankittua vastustuskykyä ja heihin kohdistuu aikuisiin verrattuna enemmän tartuntatauteja. Lapsilla hengitysteiden pienempi koko lisää taudin oireiden voimakkuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005.)

Päivähoito suurissa ryhmissä lisää lasten hengitys- ja suolistoinfektioiden ilmaantuvuuden moninkertaiseksi. Päiväkodeissa muodostuu ongelmaksi myös yksittäisten mikrobien aiheuttamat epidemiat. Päivähoitoryhmien pienentäminen vähentäisi infektioriskiä tehokkaimmin. Yksinkertaisilla infektioiden leviämisen ehkäisyyn tarkoitetuilla toimenpiteillä saadaan hyviä tuloksia, kun ohjeita noudatetaan jatkuvasti. (Renko & Uhari 2001.)

Hyvinvoivalla lapsella on mahdollisimman hyvät kasvun edellytykset. Siksi varhaiskasvatussuunnitelmaan on hyvä sisällyttää hygienian edistäminen. Hellyyden osoituksia tai kontaktin ottamista lapseen ei kuitenkaan ole syytä vähentää infektioiden vuoksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005.)

3.4 Infektiotautien ehkäisy

Käsien pesu on lasten sairastelun vähentämisen A ja O. Vantaan tartuntatautien yksikkö on tehnyt kyselyn vuonna 2005 päiväkotien hygieniakäytänteistä. Kyselyn mukaan Vantaalla käytetään käsihuuhdetta kiitettävästi. Lapsia ohjattiin käyttämään käsihuuhdetta yli 60 prosentissa päiväkodeissa epidemioiden yhteydessä. Varsinkin kuivaihaisille atoopikkolapsille käsihuuhde on hellävaraisempi vaihtoehto jokapäiväisessä käytössä kuin käsienpesu. Käsihuuhdepullon voi myös ottaa retkille ja pihalle mukaan. (Kuvaja 2006, 32.)

Kyselyn mukaan käsihygieniassa on edelleen parantamisen varaa. Esimerkiksi lapset kuivaavat kätensä kankaisiin käsipyyhkeisiin. Kun pyyhkeet jäävät kosteiksi, niistä tulee bakteeripesiä. Kankaiset pyyhkeet tulisi korvata kertakäyttöisillä paperipyyhkeillä. Yhtenä ongelmana nähdään resurssipula. Vaikka kertakäyttöpyyhkeet ovat resurssikysymys päiväkodeille, säästöjä tulee kuitenkin hygieniasuosituksen noudattamisesta. Lasten sairastuessa vanhemmat eivät pääse töihin, ja terveydenhuolto kuormittuu, mikä lisää kustannuksia. Käsihygienialla voidaan välttää vakavampia epidemioita kuten salmonellaa. (Kuvaja 2006, 32)

Kelloja, sormuksia tai rannekoruja ei tulisi päiväkodissa käyttää. Tämä suositus ei toteudu käytännössä. Lelujen pesemisestä löytyi vakavia puutteita. Lelut pitäisi pestä suosituksen mukaan aina kun ne ovat likaiset tai kerran viikossa. Kyselyyn vastanneista päiväkodeista 30 prosenttia pesee lelut kerran vuodessa, 56 prosenttia kerran puolessa vuodessa ja 8 prosenttia kerran kuukaudessa. Syytä lelujen vähäiseen pesuun perustellaan henkilökunnan ja ajan puutteilla. Vantaan kaupungin hygieniahoitajan Kirsi-Marja Ballantinen mukaan luvut ovat huolestuttavia, sillä infektiot tarttuvat myös lelujen välityksellä. (Kuvaja 2006, 32.)

Käsien pesuun on kuitenkin kiinnitetty huomiota ja siihen on varattu aikaa, jolloin sairastelu talviaikaan on vähentynyt huomattavasti. Lapset ovat myös innokkaita pesemään käsiä. Vantaalla syksyisin kerrataan hygienia-asioita vanhempien kanssa. Vanhemmille jaetaan sosiaali- ja terveysministeriön julkaisema opas infektoriskin vähentämisestä päiväkodissa. Työelämän vaativuuden takia vanhempia pitää muistuttaa, että sairaan lapsen tulisi olla kotona siihen asti, kunnes on yksi oireeton päivä välissä ennen tarhaan takaisintuloa. (Kuvaja 2006, 32.)

3.5 Miten infektioiden leviämiseen päiväkodeissa voidaan vaikuttaa?

Jo vuonna 1989 on todettu, että tärkein infektioiden esiintymiseen vaikuttava tekijä päiväkodeissa on lasten hoitoryhmien koko. Infektioriski kasvaa, kun ryhmäko-ko suurenee. Sen sijaan ryhmien järjestäminen iän mukaan ja sisarusten hoitami-
nen samassa ryhmässä vähentävät sairastavuutta. (Renko & Uhari 2001.)

Pisaratartuntana tarttuvia tauteja kuten flunssaa ja influenssaa voidaan estää le-
viästä käyttämällä oikeaa yskimistekniikkaa. Tämä tarkoittaa yskimistä omaan
hihaan tai nenäliinaan ja käsien pesemistä yskösten välissä. Infektioaudin välttä-
minen tapahtuu katkaisemalla siltä tartuntatie. (Hellsten 2002, 184.)

Tutkimusten mukaan päivähoidossa käsien pesusta huolehditaan hyvin ruokailu-
jen yhteydessä ja ruokaa jaettaessa. Muissa tilanteissa kuten lasten tullessa päivä-
kotiin, henkilökunnan aloittaessa työt tai lapsen nenän puhdistamisen jälkeen kä-
det jäävät usein pesemättä. Lasten sairastuvuutta ja sairauksista johtuvien poissa-
olopäivien lukumäärää voidaan vähentää lasten ja henkilökunnan käsihygieniata
tehostamalla ja kiinnittämällä huomioita vaipan vaihtoon ja wc-käyttämiseen.
(Sosiaali- ja terveysministeriö 2005.)

Useissa tutkimuksissa on todettu, että hygienian tehostaminen vähentää sairasta-
mista päiväkodeissa. Usein käsihygienian tehostaminen on sisältänyt päiväkotihenkilökunnan koulutusta infektioiden leviämisen estoon ja käsien pesun tehos-
tamista. Vuonna 1999 Uhari ja Möttönen olivat tutkineet päiväkotihenkilökunnan
koulutusta. Todettiin, että päiväkotihenkilökunnan koulutus näyttäisi lisäävän tie-
tämystä infektioiden leviämisestä vähän, vaikka interventio olisikin tehokas. Eli
henkilökunnan lisäkoulutuksella ei kyseisen tutkimuksen perusteella ollut merki-
tystä tautitapausten vähenemiseen. Kuitenkin koulutuksen avulla pystytään moti-
voimaan henkilökuntaa toteuttamaan annettuja ohjeita. Hygienian tehostaminen
vähentää infektioiden esiintymistä, mikä ilmenee selvimmin ripulitautien osalta.
Tehostamistoimien vaikutus on paras silloin, kun henkilökunnan myöntyvyys
ohjeiden noudattamiseen on hyvä. (Renko & Uhari 2001.)

Lääketieteellisesti katsottuna päivähoidon ongelmat koskevat koko yhteiskuntaa, hoidossa olevia lapsia, ja heidän vanhempiaan. Infektioiden ehkäisyn kannalta paras olisi, jos kolmivuotiaita ei hoidettaisi päiväkodissa lainkaan, vaan heidän hoito olisi järjestetty siten, ettei ryhmäkoko ylitä viittä lasta. Halvempaa on vaukuttaa infektioiden leviämiseen yksinkertaisilla toimenpiteillä. (Renko & Uhari 2001.)

3.5.1 Käsihygienian merkitys tartuntojen ehkäisyssä

Käsihygienia tarkoittaa kaikkia niitä käsiin kohdistuvia toimenpiteitä, joilla pyritään estämään infektioita aiheuttavien mikrobien siirtymistä käsien välityksellä paikasta tai ihmisestä toiseen. (Heikkilä, Hellsten ym. 2002. 189). Hyvän käsihygienian noudattaminen on tärkein tapa välttää infektioita sairaaloissa, kotioloissa, päiväkodeissa, kouluissa, armeijassa, sekä muissa yleisissä tiloissa. Hengitystieinfektioita aiheuttavia viruksia on runsaasti väestössä, riippumatta siitä missä liikkuu. (Lumio 2009.)

Kädet ovat kosketustartunnan tärkein välittäjä, koska ne koskettelevat ympäristöä jatkuvasti. Tutkimusten mukaan pienet lapset vievät kädet suuhunsa joka 1.-3. minuutti. Lasten käsienpesua voi tehostaa lisäämällä pesukertoja kiinnittämällä huomiota käsienpesutekniikkaan. Lisäksi lasten kynsien tulisi olla lyhyet ja kynnenaluset puhtaat. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005.)

Käsien desinfioinnilla pyritään väliaikaisen mikrobiflooran kuuluvien elomuotoisten mikrobien tuhoamiseen tai niiden taudinaiheuttamiskyvyn vähentämiseen käyttämällä kemiallista desinfektioainetta, joka sisältää 70 – 90-prosenttista denaturoitua spritiä. (Kassara, Paloposki ym. 2006, 70.) Tällä tarkoitetaan käsihuuhdetta, käsidesinfektioainetta tai alkoholihuuhdetta. Ohjeet käsidesin käytöstä ja merkityksestä löytyvät kohdasta 3.6. Käsihygienian toteutus.

Cochrane -katsauksessa vuodelta 2007 on koottuna viisikymmentä vertailevaa tutkimusta, joissa on tarkasteltu viruslääkkeiden ja rokotteiden vaikuttavuutta hengitystieinfektioiden ehkäisyssä. Nämä vertailevat tutkimukset ovat eri puolilta maailmaa, vaurailta alueilta ja kehitysmaiden slummeista, kodeista, sairaaloista, lastentarhoista, kouluista ja armeijoiden parakeista. Tutkimusten mukaan käsien-

pesu vähensi virustautien leviämistä perheissä. Kävi ilmi myös että erityisesti lapsiin kannatti panostaa, sillä nimenomaan lasten käsien pesulla oli suurin vaikutus. Epäselväksi jäi, toivatko käsidesinfektioaineet lisätehoa pelkkään käsienpesuun verrattuna. (Pasternack 2001.)

Käsihygienialla ehkäistään infektioita ja se on yhteiskunnalle taloudellisesti kannattava ja helposti toteutettava keino. Ainoana vaatimuksena tämän toteutumiseen on ihmisten opettaminen pesemään käsiään, ja tarvittaessa käyttämään desinfektioainetta. Käsihygienian perusta on puhdas, terve ja ehjä iho sekä lyhyet kynnet. (Kassara ym. 2006, 68.)

3.5.2 Käsihuhteen turvallisuus päiväkotilasten käytössä

Päivähoitopaikoissa lapset käyttävät alkoholikäsihuuhdetta, jotta tartuntaa aiheuttavilta mikrobeilta vältyttäisiin. Vanhemmat olivat huolissaan alkoholin vaikutuksista lapseen, sen imeytymisestä ihon läpi, suun kautta ja päätyvän verenkiertoon. Myös käsidesin turvallisuudesta ja tehosta vanhemmat halusivat tietää enemmän.

Teoriassa alkoholin pitäisi imeytyä ihon läpi ja alkoholin pitoisuuden veressä pitäisi nousta. Väitteet haluttiin tutkia. Tutkimus toteutettiin Oulussa, jossa on 70 päiväkotia, joihin kysely lähetettiin ja kaikissa niistä käytettiin käsidesinfektioita. (Kinnula, Tapiainen, Renko & Uhari 2009.)

Tutkimuksessa oli yhteensä 82 lasta. He olivat iältään kolmesta ja puolesta vuodesta noin seitsemään vuoteen. Keski-ikä oli noin kuusi vuotta. Tutkimus tehtiin yhteistyössä kahden eri päiväkodin kanssa, joissa lapset käyttivät käsihuuhdetta. Tutkimuksessa tehtiin kysely, jossa kysyttiin muun muassa, kuinka yleisessä käytössä alkoholikäsihuuhde oli päiväkodeissa. Alkoholihuuhdetta käyttivät lapset yhteensä 68 eri päiväkodissa, mutta vain 11:ssä niistä alkoholihuuhdetta käyttivät vain aikuiset.

Alkoholihuuhdetta käytettiin yleisimmin juuri ennen ruokailua ja silminnähten likaisten käsien pesun jälkeen. Päiväkodin henkilökunta oli eniten huolissaan tilanteista, joissa lapsi laittoi kädet suuhun tai silmään juuri käsien desinfioinnin jälkeen.

Tutkimuksessa tehtiin koe, jossa lapset laittoivat käsihuhdetta käsiin, minkä jälkeen alkoholipitoisuus mitattiin uloshengitysilmaasta 15 minuutin ja 60 minuutin kuluttua käyttäen poliisien alkometriä. Alkometrin lukemaksi tuli vain 0.01 promillea, vaikka lapsi koskettaisi esimerkiksi suun limakalvoille yli 30 kertaa ensimmäisen 15 minuutin aikana. Tuloksista kävi ilmi, että alkoholikäsihuhdteen käyttö on turvallista, sillä vaikka lapsi laittasikin käsiä suuhun, ei niistä ehdi imeytyä merkittävää määrää elimistöön. (Kinnula ym. 2009.)

Suomessa alkoholikäsihuhdetta on turvallista käyttää ja Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut suosituksen, jossa kehoitetaan sekä aikuisia, että lapsia käyttämään käsidesinfektiota. Sen on todettu vähentävän erinäisissä tutkimuksissa lapsille tyypillisimpiä ja yleisempiä infektioita ja tartuntaa. (Kinnula ym. 2009.)

3.5.3 Lasten infektioaudit maailmalla

Infektiosairauksia sairastetaan eri tavoin. Afrikassa 62 prosenttia kaikista kuolemista on infektiotaudin aiheuttamia. Etelä-Aasiassa kuolee samasta syystä 31 prosenttia väestöstä. Samaan aikaan Euroopassa infektioitauteihin kuolleita on vain 5 prosenttia. Joka vuosi puolet lasten kuolemista on aiheuttanut ripuli tai akuutti keuhkoputken tulehdus. Molemmat ovat tarttuneet henkilöltä toiseen jokapäiväisessä kanssakäymisessä pisara- ja kosketustartuntana, ihokontaktissa tai ympäristön kontaminaatioissa. (Curtis, Danquah & Aunger 2009.)

Käsien pesulla on huomattava merkitys ripulin ehkäisyssä, sillä yli 48 prosenttia ripuleista voitaisiin ehkäistä pesemällä käsiä saippualla. (Cairncross, Hunt, Boisson, Bostoen, Curtis, Fung & Schmidt 2010.) Nykytutkimusten mukaan käsien pesu saippualla ehkäisee 30–47 prosenttia lasten ripuleista, ja 23 prosenttia hengityssairauksista. Käsienpesu on kustannustehokasta sairauksien ehkäisemistä. Käsien pesu saippualla ehkäisisi myös infektioita HIV-positiivisella yksilöllä. Erään brittiläisen tutkimuksen mukaan vain 43 prosenttia äideistä pesi kädet saippualla vaihdettuaan vaipat. Maailmalla tarvittaisiin laajoja käsihygienian edistämiseen liittyviä ohjelmia, jotka muuttavat käytöstä ja lisäävät tietoisuutta bakteereista ja sairauksista. (Curtis ym. 2009.)

Brittiläisessä tutkimuksessa vertailtiin yhdentoista maan tapoja opettaa käsien pesua saippualla. Tämä katsaus kerää tulokset 13 tutkimuksesta seuraavista maista: Ghana, Kerala State, Intia, Kenia, Kirgisia, Madagaskar, Peru, Senegal, Tansania, Uganda, Vietnam ja Kiina. Tutkimuksessa äidille annetaan saippua ja pyydetään pesemään käsiä saippualla. Tämän jälkeen tulee perusteellinen haastattelu. Keskiarvoltaan vain 17 prosenttia äideistä pesi kätensä saippualla wc-käynnin jälkeen, ja 45 prosenttia käytti vain vettä. Käsien pesu ilman saippuaa oli kolme kertaa yleisempää kuin saippualla pesu. Tutkimuksessa tuli ilmi, että tärkein syy miksi kädet pestään tavan vuoksi, johtuu siitä, että se on automatisoitunut tapa joka on opittu nuorella iällä. (Curtis ym. 2009.) Käsien pesun toteuttaminen on pitkälti mallioppimista. Pohdinnan aiheeksi nousi se, vaikuttaako äidin käsien pesu lasten hygienian toteuttamiseen?

3.5.4 Mikä motivoi käsien pesuun?

Parhaat motivointitekniikat käsien pesemiseen olivat: mukavuus käsien hoitamisesta, tai inho käsien likaisuudesta. Pelko sairauksista ei motivoinut käsienpesemiseen, ellei kyseessä ollut epidemia kuten kolera. Ympäristöön liittyviä esteitä oli vähän, sillä saippuaa ja vettä oli saatavilla suurella osalla kotitalouksista. (Curtis ym. 2009.)

Lasten käsien pesua voi edistää luoden sosiaalisia sääntöjä, tuoden esiin sitä että likaiset kädet ovat epämiellyttäviä ja opettaen oikeaa käsihygieniaa. Kädet pestiin kun ne kontaminoituvat johonkin pahanhajuiseen tai likaiseen, joten inho käsien likaisuudesta toimii motivointitekniikkana. Yleisimmin mainitut asiat olivat uloste, kala, virtsa, kehon eritteet ja mädäntyneet ja kuolleet eläimet. Myös mukavuus liitettiin motivaatiotekijäksi. Puhtaus oli sisäistä mukavuutta, raikkautta, varmuutta ja puhtautta. Hyväksyttävien aikan käsien pesulle oli ruokailun jälkeen, poistaakseen tahmeat kädet ruuantähteistä. (Curtis ym. 2009.)

Vaikka käsien pesu saippualla ehkäisee infektioita ja pelastaa henkiä, se on silti harvinaista monessa maassa. Käsienpesun edistämiseen tarkoitetut ohjelmat, joissa lisätään tietoisuutta bakteereista ja sairauksista, voivat muuttaa käytöstä. Käsien pesuun vaikuttaa yhteisön yleinen mielipide käsien pesusta. Käsien pesusta

saippualla tulisi tehdä näkyvämpi tapa, joka näkyisi esimerkiksi televisiossa tai mainoksissa. (Curtis ym. 2009.)

Epidemioiden kohdalla päiväkotien lisäksi myös kouluilla ja koululapsilla on suuri rooli influenssaepidemioiden leviämisen ehkäisyssä. Tärkeää oli intervention käsihygienian tärkeydestä lapsille. (Schmidt, Wloch, Biran, Curtis, Mangtani & Punam 2009.) Vaikka epidemiat lisäävätkin käsien pesua, käsien pesu ei pysy tehostettuna enää epidemian jälkeen. (Curtis ym. 2009.)

3.5.5 Perheiden käsihygienian ohjauksen merkitys

USA:ssa on enemmän kuin 7,5 miljoonaa alle 5-vuotiasta lasta, jotka ovat kodin ulkopuolisessa hoitopaikassa. Heillä on suuri riski saada tarttuva tauti, varsinkin hengitysteitse tarttuvat ja vatsa-suolistokanavan virusperäiset infektiot. Tartuntaluvut ovat korkeat, sillä lapset ovat läheisessä kontaktissa keskenään. Käsienpesu saippualla ja vedellä on yleisesti hyväksytty yksinkertaisesti tehokkaana tapana ehkäistä infektioitautien leviämistä. Huolimatta tunnustetusta käsienpesun tehokkuudesta vedellä ja saippualla, tämän noudattaminen vaatii pääsyn pesualtaan luo ja riittävän ajan suorittaa käsienpesu. Alkoholipohjainen käsisaniteetti ei vaadi vettä, mikä on helpotus kiireisille vanhemmille, hoitajille sairaalassa sekä muille instituutioille. Käsideseinfektio tappaa nopeasti bakteerit, ja tuotteet on suunniteltu käsien iholle helläksi, jopa hellemmäksi kuin pelkkä vesi ja saippua. (Resnick, Sandora, Traveras, Lee, Ross-Degnan & Goldmann 2005.)

Hyvä käsihygienia voi vähentää infektioiden leviämistä lapsiperheissä, joissa lapset ovat kodin ulkopuolisessa hoitopaikassa. Ryhmä tutkimukseen valittiin satunnaisotannalla, yhteensä 292 lapsiperhettä, joissa lapset olivat kodin ulkopuolisissa päivähoitossa, 26 päivähoitopaikassa. Näissä tutkimukseen sopivissa perheissä oli yksi lapsi 6 kuukaudesta 5 ikävuoteen päivähoitossa kymmenen tuntia viikossa. Osa perheistä sai tarvikkeita käsien desinfiointiin ja joka toinen viikko käsihygieniakoulutusmateriaalia 5 kuukauden ajan. Toiset tutkimukseen osallistuvista perheistä saivat materiaalia vain hyvän ravitsemuksen edistämiseksi. Perheille soitettiin joka toinen viikko ja mahdolliset esiintyvät respiratoriset hengitystieinfektiot, sekä vatsataudit jollakin perheenjäsenellä kirjattiin raporttiin ylös. Hengi-

tystieinfektioiden ja vatsatautien tartuntalukumäärää seurattiin ja vertailtiin näiden kahden ryhmän kesken, jossa otettiin huomioon sopeutuminen väestötieteen muuttujiin, käsihygieniaharjoituksiin ja aikaisempiin kokemuksiin käsidesinfektioista. (Resnick ym. 2005.)

Hengitystieinfektioita esiintyi yhteensä 1802 tutkimuksen aikana. 25 prosentilla tutkimushenkilöistä esiintyi sekundaarisia tartuntoja. Vatsatauteja esiintyi yhteensä 252 henkilöllä tutkimuksen aikana. Heistä 11 prosentilla oli sekundaarisia tartuntoja. Sekundaaristen vatsatautien lukumäärä oli huomattavasti alempi interventioperheissä verrattuna kontrolliperheisiin. (Resnick ym. 2005.) Eli niissä perheissä, jotka saivat neuvontaa, käsihygieniakoulutusmateriaalia sekä käsien desinfioimiseen tarvittavat välineet, esiintyi vähemmän vatsatauteja kuin perheissä, joissa neuvottiin pelkästään hyvästä ravitsemuksesta.

Tutkimuksessa sekundaarisissa respiratorisissa tautitapauksissa ei ollut niin merkittävää eroa näiden kahden ryhmän välillä. Kuitenkin perheissä, joissa käytettiin enemmän käsidesinfektiota, oli marginaalisesti alempi sekundaarinen hengitystieinfektioiden määrä kuin niissä perheissä, joissa sitä käytettiin vähemmän. Tutkimus hyväksyttiin toukokuussa 2005 Harvardin lääketieteellisessä yliopistossa ja lastensairaalassa Bostonissa. (Resnick ym. 2005.)

Monitekijäinen interventio painottaa alkoholipohjaista käsidesinfektiota käytettäväksi kotona vähentämään vatsa- ja suolistokanavan sairauksien tartuntoja niissä lapsiperheissä, joissa lapsi on kodin ulkopuolissa hoitopaikassa. Käsisaniteetti ja moninaiset tiedonlähteet ovat tärkeitä tekijöitä käsihygienian parantamisessa. (Resnick ym. 2005.)

3.5.6 Käsihygienian merkitys peruskouluympäristössä

Pohjois-Amerikassa tarttuvat taudit ja niiden aiheuttamat toistuvat poissaolot töistä tai koulusta ovat suuri ongelma. Vaikka käsienpesun on todistettu olevan tehokas toimenpide infektioiden ehkäisyssä, koulun ympäristössä on erilaisia tartunnan lähteitä, jotka vaikeuttavat tämän käsienpesurutiinin noudattamista. Parhailaan vaihtoehtoista käsienpesua korvaavaa tekniikkaa on harkittu ja yksi tällaisista

tekniikoista on käyttää antimikrobista ei-huuhdeltavaa käsisaniteettia. (Meadows & Le Saux 2004.)

Satunnaiset tautitapaukset lisäävät oppilaitten ja opettajien toistuvia poissaoloja, nostavat terveydenhuollon kustannuksia ja kaiken kaikkiaan heikentävät lasten oppimista. Vuonna 1995 arvioitiin, että tavallinen kouluikäinen lapsi joutuu olemaan noin viikon poissa koulussa tarttuvien tautien takia vuosittain. Vaikka tieteellisesti on voitu todistaa rutiininomaisen käsienspesun tehokkuus sekä oikeiden käsienspesutekniikoiden hyöty, voidaan silti todeta, että USA:ssa lapsilla on puutteita käsienspesemisessä. Raportoidut syyt havaittuun puutteelliseen käsihygieniaan olivat riittämätön aika päivän aikana ja heikkotasoinen käsienspesumahdollisuus tilojen kannalta. Niihin on vaikea päästä kouluympäristössä. Vaihtoehtoratkaisuja rutiininomaiselle käsienspesulle on antimikrobinen käsidesinfektio, joita on helpompi käyttää kouluympäristössä. (Meadows & Le Saux 2004.)

Ongelma tällaisissa ohjelmissa, jotka ajavat vaihtoehtoista ratkaisua kouluihin korvaamaan tavallisen käsienspesun, on esimerkiksi siinä, että se toteutuu ilman tieteellisesti todistettua hyötyä kouluympäristössä. Kuitenkin on korkea aika tarkastella todisteita hyödynnettävyyden näkökulmasta, jossa antimikrobinen käsidesinfektio-ohjelma vähentää toistuvia poissaoloja tarttuvissa taudeissa. Systemaattisessa tarkastelussa päämääränä oli määrittää onko antimikrobinen ei-huuhdeltava käsidesinfektio interventio tehokas taudinehkäisijä peruskouluissa vai ei. (Meadows & Le Saux 2004.)

Kuudessa eri tutkimuksessa testattiin, onko käsidesinfektioilla vaikutusta peruskouluissa, ja jos on niin minkälaisia. Eri tietokannoista kuten Biological Abstracts (1990-May 2003), CINAHL (1982–2003), the Cochrane Controlled Trials Register (1981–2003), EMBASE (1980-toukokuu 2003), HealthSTAR (1975-toukokuu 2003), ja MEDLINE (1966-toukokuu 2003) etsittiin satunnaisia ja valittuja kontrolloituja kokeita. Toistuvat poissaolot töistä tai koulusta tarttuvien tautien vuoksi oli päämuuttuja tutkimuksessa. Kuusi soveltuvaa tutkimusta, joista kaksi oli satunnaisesti valittuja, saivat tunnustusta (5 julkaistua tutkimusta, 1 julkaistu tiivistelmä). Raportoinnin laatu oli alhainen. Kuusi tutkimusta suoritettiin vuosina

2000–2004, ja niissä tutkittiin käsidesinfektioiden tehokkuutta. (Meadows & Le Saux 2004.)

Tutkimuksessa arvioitiin neljää eri kriteeriä: otoskoko, interventio, lopputulos ja tutkimuksen suunnittelu. American Journal of Infection Control (2000–2004) hyväksyi tutkimuksen. Otsokoossa tutkittavat kouluikäiset lapset olivat iältään 4–12-vuotiaita. Eroja tutkittiin niiden oppilaiden välillä, jotka osallistuivat antimikrobiiseen käsisaniteettitutkimukseen käyttäen käsidesinfektiota ja niiden, jotka käyttivät pelkästään rutiininomaista käsienspesua. Eroja poissaoloissa vertailtiin. Kaikki tutkimukset tehtiin USA:ssa ja tutkimuksissa oppilaitten määrä vaihteli 138:sta 6080:een. Koulujen lukumäärä eri tutkimuksissa vaihteli 1–18 koulua sekä maantieteellinen ero: Pennsylvania, California, Ohio/Tennessee/Delaware/California ja New England. Tutkimuksien kesto vaihteli 5 viikosta 10 kuukauteen. Neljä kuudesta tutkimuksesta käytti alkoholipohjaista tuotetta, kahdessa muussa käytettiin benzalkonium-kloriittipohjaista käsidesiä. (Meadows & Le Saux 2004.)

Epidemiologiset todisteet tukevat tämän menetelmän tehokkuutta terveydenhuollon asetuksissa, joka jo todettu jo 1980-luvulla. Synnytyslääkäri Ignaz Semmelweis otti äitiysosastolla käyttöön rutiininomaisen käsienspesun kloriditetulla limellä, ehkäistäkseen lapsivuodekuumeen. Tämä yksinkertainen toimenpide sai aikaan dramaattisia tuloksia, vähentämällä kuolleisuustilua 13–18:sta 2 prosenttiin. Nämä tulokset ovat olleet toistettavissa samoin tuloksin lukemattomia kertoja sairaalaympäristössä korostaen rutiininomaisen käsienspesun merkitystä ja tärkeyttä. (Meadows & Le Saux 2004.)

Saadut todisteet antimikrobisesta ei-huuhdeltavasta käsidesinfektion tehosta kouluympäristössä on matala laatu. Tulosten mukaan hyödyn tehokkuutta pitäisi tulkita varoen. Poissaolojen vähenemiseen löytyy halua, koska se vähentää opettajien poissaoloja, vähentää koulun kuluja, terveydenhuollon kustannuksia ja vanhempien poissaoloja. Tarvitaan hyvin suunniteltu ja analysoitu koe, jotta voidaan edelleen parantaa käsihygieniää kouluissa. (Meadows & Le Saux 2004.)

Monet tehdyistä tutkimuksista osoittavat käsihygienian merkityksen tartuntatauti-ehkäisyssä, varsinkin kouluympäristössä. Yksi tällainen tutkimus on Crame-

rin tekemä vuodelta 1999, jossa hän totesi kouluikäisten lasten vanhempien olevan tärkeimmässä asemassa, ja tutkimuksessa ilmaistiin myös vanhempien huoli lapsensa käsihygienian vaikutuksesta koko perheeseen. (Cramer 1999.) Tavallimmat tautia aiheuttavat virukset leviävät kouluympäristössä hengitysteiden kautta aiheuttaen muun muassa laryngiittiä, influenssaa ja ripulitauteja. Koska kädet ovat pääasiallisin väline tautien leviämiseen, kunnolliset käsienesuutekniikat ovat ensisijainen puolustuskeino vähentää tartuntojen riskiä. Terveystieteiden tutkimuksissa säännöllinen käsiendesinfektion käyttö on hyväksytty vaihtoehto käsienesuulle, kun kädet eivät ole näkyvästi likaiset. (Meadows & Le Saux 2004.)

3.6 Käsihygienian toteutus

Käsihygienia parantaa hoitohenkilökunnan ja potilaiden turvallisuutta. Käsihygienialla voidaan vähentää infektioita aiheuttavien mikrobien siirtymistä ympäristöstä ja henkilökunnasta lapsiin ja lapsesta toiseen. Käsihygieniasta huolehtiminen on tehokasta ja yksinkertaista. (Iivanainen & Syväoja 2009, 377.)

Käsihygienian ylläpitämiseksi ihovauriot ja haavat tulee hoitaa välittömästi, koska niissä kasvaa aina bakteereja, ja ne toimivat siten tartunnanlähteinä. Kynnet tulisi pitää lyhyinä, sillä kynsien alustat ovat suotuisa kasvuympäristö mikrobeille. (Iivanainen & Syväoja 2009, 378.)

Käsien pesu vedellä ja tavallisella nestemäisellä saippualla vähentää noin 40 prosenttia ihon pinnalla olevaa väliaikaista mikrobiflooraa bakteerilajin ja kontaminoitumisen mukaan. Käsien pesuun käytettävä aika ja pesutapa vaikuttavat siihen, kuinka puhtaaksi kädet tulevat. Tehokkaan ja riittävän käsien pesun tulisi kestää vähintään 30 sekuntia. Saippualla pesemiseen käytetään juoksevaa vettä. Pesun jälkeen kädet kuivataan huolellisesti, sillä kosteiden käsien on todettu levittävän patogeenisia mikrobeja enemmän kuin kuivien. (Kassara ym. 2006, 70.)

Käsienesuuhjeistuksen mukaan kädet kostutetaan lämpimällä vedellä. Tämän jälkeen otetaan annostelijasta 2–5 ml nestemäistä saippuaa. Saippuaa hierotaan käsiin siten, että huomioidaan erityisesti sormenpäät, kämmenet, peukalot ja sor-

menvälit. Molemmat peukalot voidaan pestä erikseen. Kädet huuhdellaan hyvin ja kuivataan kertakäyttöpyyhkeellä. (Iivanainen, Syväoja 2009, 379, 380.)

Käsien desinfioinnilla pyritään väliaikaisen mikrobiflooran kuuluvien elomuotoisten mikrobien tuhoamiseen tai niiden taudinaiheuttamiskyvyn vähentämiseen käyttämällä kemiallista desinfektioaineita, kuten käsihuuhdetta. Käsien pesuun sopii 70–90-prosenttinen denaturoitu sprii, johon on lisätty esimerkiksi 2 prosenttia glyserolia ihoa hoitavan ominaisuuden vuoksi. Desinfiointi on täydellinen vasta, kun sen on annettu kuivua iholle kunnolla. Käsihuuhde hierotaan kuiviin käsiin ja käydään käden kriittisimmän kohdat läpi samalla lailla kun käsien pesussa saippualla. (Kassara ym. 2006, 70.)

Lasten tulisi pestä kädet päiväkotiin tullessa, ulkoilun jälkeen, ennen ruokailua, nenän niistämisen ja aivastamisen jälkeen. Lapsilla, joiden kädet kuivuvat liikaa käsiä pestessä, voidaan vähentää vesi-saippuapesua ja käyttää pelkästään huuhdetta, jos käsissä ei ole näkyvää likaa. Atooppiset lapset voivat käyttää saippuapesun tilalla rasvapesua perusvoiteella. (Liuksila, Hellsten & Kallio 2001.)

4. LEIKKI-IKÄINEN OPPIJA

Leikki-ikäisellä tarkoitetaan ikävuosia yhdestä kuuteen. (Muurinen & Surakka 2001, 46.) Tätä ikävaihetta luonnehtii lapsen minäkokemuksen jäsentyminen, uteliaisuus ja uuden oppiminen. Leikki-ikäisen kieli, ajattelu ja sosiaaliset taidot kehittyvät nopeasti. Oppiminen tapahtuu mielikuvituksen, tarinoiden ja leikkien siivittämänä. (Lindholm-Ylänne, Niemelä & Päivänsalo 2005, 58)

Neljästä vuodesta seitsemänvuotiaan lapsen kehityksessä näkyvät aloitteellisuuden ja syyllisyyden tunteet. Lapsi on aloitekykyinen, utelias ja innokas kokeilleensa erilaisia toimintoja ja tutustuaan ympäristöön. Leikki-ikäinen kyselee ajasta: menneestä ja tulevasta, syntymästä ja kuolemasta. Leikkien avulla muodostuu käsitys omasta sukupuolesta, ja hän samaistuu samaa sukupuolta olevaan vanhempansa. (Laine, Ruishalme, Salervo, Siven & Välimäki 2004, 83.)

Lapsi kehittyy leikin avulla. Leikin myötä lapset omaksuvat yhteisönsä roolin, asenteet ja arvot. Leikkiessä kehittyy myös motoriikka, muisti, käyttäytymisen hallinta, visuaalinen tarkkuus ja käsitteen muodostus. Leikin avulla lapsi oppii onnistumaan ja saamaan siitä tyydytystä. (Laine ym. 2004, 84.)

Leikki-ikäisiä neljästä vuodesta eteenpäin alkaa kiinnostaa laskeminen ja kirjoittaminen, ja siten lapsi oppii myös monia muita käytännön taitoja. Kouluiän lähestyessä lapsi on kätevä erilaisissa käytännön taidoissa, joita hän harjoittelee aktiivisesti. Hän käyttää käsiään mielellään: piirtää, värittää ja kirjoittaa. Kun kolmevuotias kysyy, mikä tämä on, viisivuotias kysyy, miksi jotakin tapahtuu. Kolmesta viiteen -vuotiaat tuntevat päävärit ja ymmärtävät numeroita jonkun verran. (Muurinen & Surakka 2001, 48.)

Neljävuotias kokee olevansa hyvin itsenäinen ja riippumaton. Nelivuotiaalla on vilkas mielikuvitus, joka näkyy esimerkiksi lapsen peloissa ja leikeissä. Leikin avulla lapsi purkaa myös pahaa oloaan. (Muurinen & Surakka 2001, 48.)

Viisivuotias ei ole enää yhtä avoin puheissaan ja toiminnoissaan kuin neljävuotiaana. Hänellä on voimakas tarve toimia yhteisön sääntöjen mukaan ja tehdä asiat oikein. Viisivuotias lapsi alkaa siten kysyä vanhempien mielipidettä asioista.

(Muurinen & Surakka 2001, 48) 4–5-vuotiaalle lapselle voi jo opettaa vastuuta, ja se on ohjauksen kannalta otollinen ikä. Silloin lapsi tuntee oman vastuunsa.

Kuusivuotias lapsi muuttuu nopeasti. Hän tulee riippumattommaksi omista vanhemmistaan ja haluaa, että häntä kohdellaan enemmän yksilönä, ei enää pelkästään osana vanhempiaan. Lapsi alkaa kiinnostua enemmän niin sanotuista persoonattomista ja abstrakteista asioista, kuten lukeminen, kirjoittaminen, matemaatikka ja luonnontieteet. Lapsi onkin tässä iässä valmis aloittamaan koulunkäynnin. (Spock & Parker 2003, 288–301.) Kuusivuotias on tomera ja osaava. Hän haluaa näyttää muille taitojaan, ja haluaa että hänen osaamisensa tulee esille. Kavereiden merkitys korostuu. (Muurinen & Surakka 2001, 48.)

Kuusivuotiaana lapsi haluaa samaistua ikätovereihinsa hankkimalla esimerkiksi samanlaisia vaatteita ja tavaroita kuin muillakin tämän ikäisillä. Lapsi saattaa alkaa kapinoida opittuja asioita vastaan, kuten jättää kädet pesemättä ja unohtaa osan pöytätavoista. Lapsi kuitenkin tiedostaa mitä saa tehdä ja mitä ei, joten siksi hän niin innokkaasti välillä uhmaa näitä sääntöjä. Lievää kurittomuutta voi katsoa läpi sormien, mutta esimerkiksi siisteydestä huolehtiminen on yksi asia, jossa pitää olla vanhempien tiukkana ja muistuttaa asialliseen sävyyn, että lapsen pitää pestä kädet ennen ruokailua. (Spock & Parker 2003, 288–301.)

5-6-vuotiaat käyvät päiväkotia viimeistä vuotta ja heillä on etuoikeutettu asema. He ovat vanhimpia, ja jo matkalla uusiin haasteisiin. Kuusivuotias on verbaalinen ja tiedonhaluinen. (Janouch 2005, 574, 577.)

4.1 Miten leikki-ikäinen oppii?

Parhaiten lapsi oppii ollessaan onnellinen ja rauhallisella mielellä, sekä kun saa osakseen huomiota. Lapsi ei opi joutuessaan tahtomattaan alttiiksi keinotekoisille ärsykkeille. (Spock & Parker 2003, 40.) Lapsi on utelias ja haluaa oppia uutta, sekä kerrata asioita. Lapsi oppii erilaisia asioita ja käyttää oppimisen apuna kaikkia aistejaan. Lapsi oppii parhaiten mielekkäällä tavalla, kun voi kokea onnistumisen iloa. Varhaiskasvatuksessa luodaan myönteiset asenteet oppimiselle. (Stakes 2003, 16.)

Lapselle on olemassa vain se konkreettinen asia mitä hän katselee, kuuntelee tai koskettelee. Vaatii luottamusta saada lapsi ymmärtämään, että se mitä ei näe tai johon ei voi koskea, on yhä olemassa. (Spock & Parker, 48.) Lapsi tarkkailee vanhempia ja ottaa heistä mallia luottaen saavansa opastusta ja turvaa. Näin hänen luonteensa kehittyy ja itsevarmuus kasvaa. Siten lapsi oppii selviämään itsenäisesti. Lapsi oppii luottamaan itseensä kun muut osoittavat arvostavansa lasta yksilönä. (Spock & Parker 2003, 52.)

Käsien pesu on taitojen ja rutiinin opettelua. Taitojen kehittyminen tulee tekemällä käytännön työtä sen jälkeen kun perusteet on opittu (Salakari 2007, 7). Taitojen oppiminen on kokemusperäistä oppimista ja tekemällä oppimista. Tekemällä opittaessa oppija on kokonaisvaltaisesti tilanteen keskellä. (Salakari 2007, 15.)

Identifikaatio eli samaistuminen on leikki-ikäisellä lapsella kehitystä ohjaava prosessi. Lapsi pyrkii laajentamaan minäkäsitystä omaksumalla käyttäytymiseensä vanhempien arvostamia käyttäytymispiirteitä. Samaistuminen antaa lapselle mahdollisuuden kokea vanhempiensa läsnäoloa heidän poissa ollessaan. Havaintoja tekemällä lapsi muodostaa eettismoraalisia sääntöjä, joiden mukaan lapsi ohjaa omaa käytöstään. (Laine ym. 2004, 84.)

Vanhemman tulee näyttää hyvää esimerkkiä, asettaa selvät rajat, ohjata ja opettaa lasta, koska aikuiselle olevat itsestäänselvyydet eivät ole sitä lapsille. Rutiinin merkitys kasvaa lasta ohjattaessa. Vanhemman tulisi ottaa lasten luonne-erot huomioon oppimisessa. Lapselle tulee antaa aikaa oppia, ja kun lapsi oppii, vanhemman on hyvä kiittää ja kehua lasta. Tämä osaamisen ja onnistumisen tunne lisää lapsen motivaatiota tehdä samalla tavalla jatkossakin. (Asuja & Sariola 2008, 5, 9–10, 14–15, 18–20.)

4.2 Oppimiskäsitykset

Suomessa 1960–70 -luvulla opetuksen ja oppimisen kirjallisuudessa vallitsi suuntauksena behaviorismi. Siinä oppijan oma kognitiivinen aktiviteetti jäi vähemmälle, kun opettaja ja ympäristö nousivat keskeisempään asemaan oppimisen tekijäksi. Piaget, Bruner ja Ausubel tutkivat kognitiivisten rakenteiden kehittymistä. Ny-

kyisen kognitiivisen oppimiskäsityksen perusta on suuressa määrin Piagetin teori-
aan nojaavaa. (Kangassalo, Karila & Virtanen 2000, 75–76.)

Sosiokognitiivisessa näkemyksessä oppimisen kannalta keskeisimpinä tekijöinä
nähdään oppijan ajattelun oma aktiivisuus ja oppimisprosessin ohjautuvuus meta-
kognitiivisten taitojen avulla. Sosiaalista vuorovaikutusta pidetään oppimista edis-
tävänä tekijänä. Esiopetussuunnitelmissa nähdään piirteitä sosiokognitiiviseen
oppimiskäsitykseen pohjautuvista oppimiskäsityksistä. (Kangassalo ym. 2000,
75–76.)

4.3 Kirjojen merkitys oppimisessa

Lapsi nauttii kuvien katselemisesta ja satujen kuuntelemisesta, sekä läheisyydestä
hoitajan tai vanhemman kanssa. Lapselle lukeminen auttaa kehittämään puhetta ja
sanavarastoa, esineiden nimiä, värejä, muotoja ja sitä kuinka eri ihmiset elävät.
Yksinkertaiset sadut ja kuvat auttavat lasta suhtautumaan omiin kokemuksiin.
Lisäksi kirjat stimuloivat mielikuvitusta. Thompson kirjoittaa, että leikki-ikäinen
nauttii kirjoista, joissa kerrotaan hänen päivittäisistä kokemuksista, kuten kaup-
sa käynnistä. Kirjat, joissa on riimejä ja loruja ovat tärkeitä kielen kehitykselle.
(Thompson 2004, 60–61.)

Lapselle olisi hyvä lukea kerran tai kahdesti päivässä. Kun lukee lapselle satua,
voi kuljettaa sormeja sanojen kohdalla, ja osoittaa kuvia. Siten lapsi ymmärtää, että
sanat liittyvät kuviin. Sadusta voi tehdä kiinnostavan kuuluisen omilla äänenpai-
noilla ja äänillä. Lapsen tarkkaavaisuutta voi kehittää pyytämällä etsimään eri
kuvien eroja. (Thompson 2004, 60–61.)

4.4 Terveys- ja siisteyskasvatus

Ensisijaisesti kasvatus ja opetus perustuvat siihen, että aikuinen pyrkii vaikutta-
maan lapseen. Varhaiskasvatuksen toimintaa suuntaavat kasvatuspäämäärät. Kas-
vattajan tehtävä on huolehtia, että kasvatus pyrkii hyvinvoinnin edistämiseen.
Päämääränä on myös toisten huomioon ottavien käyttäytymismuotojen vahvista-
minen ja itsenäisyyden asteittainen lisääminen. (Stakes 2003, 11.)

Leikki-iässä lapselle opetetaan terveystottumusten perusteita. Lapsi oppii mallin ja toiston avulla. Säännöllisyys ja ennakoitavuus korostuvat arkipäivän rutiineissa. Myös hygieniasta huolehtimisen tulisi olla rutiininomaista. Lapsi oppii nopeasti, että kädet pestään ja kuivataan hyvin ennen ruokailua, WC-käynnin jälkeen, käsi-en likaantuessa ja esimerkiksi aivastuksen tai yskimisen yhteydessä. Aikuisen esimerkillä on suuri merkitys. (Hemanson 2008, 24.)

Perheillä on oma hygieniatasonsa. Lasta ei voi suojella kaikilta sairauksilta ja tullehduksilta, mutta hänelle voi opettaa henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtimista. Ne tavat kestävät loppuelämän. Lapselle tulisi opettaa, että kädet pestään vessassa käynnin jälkeen, ulkona leikkimisen ja eläimiin koskemisen jälkeen. Käsien pesua tulisi valvoa kunnes vanhempi on varma, että lapsi tekee sen kunnolla. Ulkona leikki-ikäiset ryömivät ja leikkivät maassa, ja laittavat sitten kädet suuhun. Vanhemman tulisi yrittää estää lasta syömästä hiekkaa, ruohoa tai imemästä likaisia sormia. Kynnet voi myös pitää lyhyinä, ettei niiden alle pääse kertymään likaa. (Thompson 2004, 12.)

Siistiksi oppiminen luo lapselle perustan kestäväälle tietoisuudelle siitä, että on paljon mukavampaa kuin kädet eivät ole tahmaiset, vaatteet likaiset tai koti sotkuinen. Siisteyskasvatuksella lapsi oppii, että yksi tapa tehdä asiat on oikea ja toinen väärä. (Spock & Parker 2003, 512.)

5. OPETUS JA OHJAUS

Kasvatus on ihmisten toteuttamaa toimintaa, jonka pohjimmainen tarkoitus on ihmiseksi kasvaminen. Tämä toteutuu kasvattajan ja kasvavan yhteistoiminnan sekä kasvattajien keskinäisen yhteistyön tuloksena. (Nummenmaa 2006, 22.) Lapsen sopeutuminen päiväkotiin helpottuu, kun lapsella on turvallinen kiintymyssuhde vanhempaansa. Näin ollen lapsella on kokemusta siitä, että muihinkin aikuisiin voi luottaa. Hän pystyy siirtämään luottamuksen uuteen kohteeseen eli toiseen aikuiseen. (Lindblom-Yläne, Niemelä & Päivänsalo 2005, 54.)

Lasten kehitys onkin kulttuurinen prosessi kahdessa mielessä: ensinnäkin lapset kasvavat ympäristöissä ja yhteisöissä, jotka ovat syntyneet kulttuurin kehityksen tuloksena. Heitä kehoitetaan olemaan vuorovaikutuksessa toisten, kokeneempien jäsenten kanssa johon liittyvät kulttuurille tyypilliset tavat puhua, käyttäytyä ja ajatella. Toiseksi kasvattajien kehitystä koskeva tieto on heijastaa kulttuurin keskuudessa syntyneitä tietoja. (Nummenmaa 2006, 22.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003 kerrotaan seuraavasti. Päiväkotiyhteisössä kasvatus perustuu vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen. Päiväkodin toimintaa on kuvattu eri näkökulmista, kuten instituutiona, organisaationa ja yhteisönä. Suomalaisessa yhteiskunnassa päiväkodilla on olemassa tietty institutionaalinen tehtävä. Virallisissa ohjausdokumenteissa tämä on määritetty hoidon, opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuudeksi. (Nummenmaa 2006, 23.)

Päiväkotiyhteisöä voidaan kuvata talona, ja päiväkodista puhutaan toisena kotina. Vertauskuvallisesti päiväkodin kasvatuskulttuuri voidaan sijoittaa talon rakenteisiin esimerkiksi seuraavalla tavalla: Talon perustus rakentuu arvoille ja toiminnan tavoitteille. Kasvatuksen arvoissa ja tavoitteissa kasvatusyhteisö ilmaisee, mitä se pitää tärkeänä kasvatuksessa. Talon eri huoneissa tapahtuu kasvatuksen arvojen ja tavoitteiden luoma toiminta ja kasvatusvuorovaikutus. Eri kasvatuskäsitykset: kasvatus, lapsi, lapsuus ja oppimisen perusolettamukset ovat talossa sen eri huoneissa oleva, mutta usein näkymätön ilmanvaihto. Tämä ilmanvaihto voi olla koko

talon yhteinen tai jokaisessa huoneessa voi olla omanlaisensa. (Nummenmaa 2006, 24.)

Koska kasvatuksessa on kyse arvokkaiden valmiuksien kehittymisestä kasvatuksessa, kasvatusta ei pelkästään voi olla kasvatustapahtuman kuvailua. On pystyttävä ilmaisemaan se, millaista kasvatuksen tulisi olla. Kasvatuksen ammattilaisilta ja kasvatusyhteisöltä edellytetään vahvaa kasvatustietoutta, joka ymmärretään kokonaisuudeksi. Siinä yleensä yksittäisen kasvattajan tietyllä hetkellä omaksuma kasvatusta koskeva käsitys muodostaa tämän kokonaisuuden. (Nummenmaa 2006, 25.)

Erilaisissa lapsitutkimuksissa ja oppimisen tutkimuksessa on viime vuosina korostettu lasten osallisuuden merkitystä. On tärkeää huolehtia lasten luovasta työskentelystä ryhmänä ja mahdollistaa myös toisilta lapsilta oppimisen. Opettajat ja kasvattajat ovat avainasemassa huolehtimaan, että jokaisella lapsella on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua työskentelyyn. Lasten työskennellessä yhdessä he oppivat luottamaan ryhmänsä jäseniin ja myös kollektiivisesti itseensä. (Nummenmaa 2006, 25.)

Tunteilla on suuri merkitys siihen, miten vuorovaikutus ryhmässä toimii osallistumistilanteissa. Tunteet liittyvät sekä kognitiiviseen että sosiaaliseen toimintaan. Ne ohjaavat tarkkavaisuutta ja toiminnan säätelyä. Kulttuurit, yksilöt ja ryhmät ovat riippuvaisia sosiaalisen ymmärtämisen skeemoista, joita emotionaalinen suhde toisiin ihmisiin tuottaa. (Karila, Alasuutari, Hännikäinen ym. 2006, 8-9.)

5.1 Yhteenkuuluvuuden tunne ja oppijoiden yhteisö

Yhteenkuuluvuuden tunne voidaan ymmärtää toiminnan ominaispiirteenä, joka viittaa sosiaaliseen ja emotionaaliseen ilmapiiriin toiminnan aikana. Tämä tekijä toimii tärkeänä tekijänä tarkoituksenomaiselle ja oppijalle itselleen mielekkäälle oppimiselle. Yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sen merkitystä oppimiseen on tutkittu. Se on vahvasti yhteydessä myönteisiin emotionoihin sekä hyviin keskinäissuhteisiin. Ryhmän jäsenet eli esimerkiksi päiväkotiryhmässä lapset tuntevat olevansa toisilleen läheisiä ja he jakavat sekä yhteisen identiteetin me-tunteen kautta, sekä

kokemuksen siitä, että he muodostavat yhteisen ryhmän. (Hännikäinen 2006, 126–127.)

Koulumaailmaa koskevat empiiriset eli kokemusperäiset tutkimukset ovat osoittaneet, että opiskellessaan yhdessä lapset oppivat asioita perusteellisemmin kuin tehdessä koulutöitä yksin. Jos yhteisöllisestä oppimisesta tulisi yhä etenevästi kouluissa oppimisen malli on tärkeä saada selville ne puitteet ja olosuhteet, joiden kautta voi muodostua oppijoiden yhteisö. Yhteenkuuluvuuden tunne alkaa kasvaa jo paljon ennen kouluiän alkamista ja erilaisia ilmenemismuotoja voidaan havaita jo pienten lasten keskuudessa päiväkodeissa. Esiopetusikää lähestyessä lapset joutuvat jo päiväkotiryhmissä vastaamaan uusiin haasteisiin niin yhteenkuuluvuuden tunteen kuin oppijoiden yhteisön näkökulmasta. Voidaan ajatella, että pienille lapsille vastavuoroisen ja tasavertaisen kumppanuuden yksi perusta on yhteenkuuluvuuden tunne, joka luo pohjaa heidän leikkeihinsä perustuvan ”oppijoiden yhteisön” synnylle ja kehittymiselle. (Hännikäinen 2006, 129.)

5.2 Kasvatus kulttuurillisena ilmiönä

Hännikäinen & Rasku-Puttonen (2006, 11) esittävät, että yhteinen toiminta muodostaa perustan kaikelle oppimiselle. Inhimillinen toiminta on luonteeltaan sosiaalista, oppimiseen sisältyy aina sosiaalinen näkökulma, joka näyttäytyy sekä vuorovaikutuksen että oppimisen sisällöissä. Oppimisen sisällöt ovat kulttuurillisesti ja täten sosiaalisesti määräytyneitä. Tietojen ja taitojen tai niiden sisältöjen omaksuminen ei olisi mahdollista ilman toisten ihmiseen kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta. Toisten ihmisten kanssa nimenomaan toisten ihmisten avulla oppiminen tuottaa kehityksen. Joten siis kehitys on seurausta oppimisesta, joka tapahtuu osallistumalla sosiaaliseen ja kulttuuriseen toimintaan. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2006, 11.)

Yhteisön merkitystä lapselle ja tämän oppimiselle, kehitykselle ja hyvinvoinnille pidetään tärkeänä kasvatuskäytännöissä. Yhteiskunnallisten muutosten ja ihmissuhteiden lyhytkestoisuuden pelätään kuitenkin vaarantavan inhimilliseen kasvuun tarvittavaa jatkuvuutta ja sosiaalisten verkostojen tukea. Yhteisöllisyyden edistämistä pidetään tärkeänä sen erilaisuuden arvostamisen, toisten kunnioittami-

sen ja kyvyn joustavan toiminnan vuoksi erilaisissa ja uusissa tilanteissa. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2006, 13.)

Sosiaaliset suhteet vaikuttavat työskentelyyn niin koulussa kuin päiväkodeissa monella tapaa. Jokapäiväiset kokemukset ja toisten lasten kanssa oppiminen ovat tärkeitä, sillä ne tarjoavat lapselle mahdollisuuden sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja vaikuttavat ryhmän ilmapiiriin rakentumiseen. Työskennellessään yhdessä lapset oppivat tuntemaan toisiaan ja käsitykset ja havainnot toisista lapsista tarkentuvat. Lasten joutuessa käsittelemään erilaisia ajatuksia, kokemuksia ja näkökulmia ryhmissä, heidän omat käsityksensä laajenevat. Näin ollen lapsi ei pelkää omaksi ja sisäistä yhteisön kulttuuria, vaan muokkaavat sitä omalla aktiivisella panostuksellaan. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2006, 14.)

Tyypillistä oppijoiden yhteisössä on, että ryhmän jäsenten välillä on eroja tiedoissa, osaamisessa ja ymmärtämisessä, mutta ryhmän tuotokset ja toiminnan tulokset syntyvät yhdessä keskustellen ja neuvotellen. Oppimisen ja oppijoiden yhteisön kehittymisen tärkeimpinä rakennuspuina toimivat mielipiteiden, käsitysten ja näkökulmien moninaisuudesta johtuvat erimielisyydet ja ristiriidat. Näiden kautta syntyvä ratkaisu ei aina tyydytä kaikkia ryhmän jäsenistä, mutta yhdessä rakennettu yhteenkuuluvuuden tunne saattaa pitää ryhmän kasassa huolimatta vaikeistakin konflikteista (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2006, 15–16.)

Yhteisöksi kehittyminen on dynaaminen prosessi, joten mikä tahansa aloittava ryhmä, kuten päiväkotiryhmä tai koululuokka ei automaattisesti ole oppijoiden yhteisö. Dynaamisella prosessilla tässä tapauksessa tarkoitetaan muutoksia sisältävä ja eteenpäinpyrkivää prosessia. Vasta kun yhteisö hajoaa, päättyy sen kehittyminen. Opettajalla on oppijoiden yhteisössä kaksoisrooli, jossa hän samanaikaisesti ohjaa toiminnan ja oppimisen kokonaisprosessia että valvoo ryhmän toimintaa osallistumalla siihen aktiivijäsenenä tukemalla ja rohkaisemalla lasten osallistumista. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2006, 15–16.)

6. OPINNÄYTETYÖN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee käytännön ohjeistamista, toiminnan järjestämistä tai opastamista. Sen tuloksena syntyy aina jokin konkreettinen tuote, kuten kirja, ohjeistus, portfolio tai tapahtuma. (Vilka & Airaksinen 2003, 9, 51.)

Tämä opinnäytetyö koostuu toiminnallisen opinnäytetyön tavoin kahdesta osiosta: kirjallisesta ja toiminnallisesta osiosta. Kirjallinen osuus sisältää teoreettisen viitekehyksen ja toiminnallisen opinnäytetyön prosessin kuvauksen. Liitteenä raportissa on kuvakirja ja lupa-anomus. Opinnäytetyön toiminnallinen osa on kuvakirja, ja sen kohderyhmänä ovat leikki-ikäiset lapset.

Kun toiminnallinen osuus sisältää tekstejä, tulisi ne muokata siten, että se palvelee vastaanottajaa, tavoitetta ja sisältöä (Vilka & Airaksinen 2003, 51.) Todettiin, että paras keino saada lapset oppimaan ja ymmärtämään hygienian tärkeys, on kirjoittaa satu. Se tekee kuvakirjasta ja sen tarkoituksen opetuksesta havainnollista sekä viihdyttävää. Kuvakirjassa kerrotaan hahmojen ”Tahmatassu” ja ”Puuhatossu” seikkailusta. Sadun tarkoitus on tehostaa oppimista. Juonen mukana tulee myös käsihygieniateoriaa, joten kirja ei ole pelkästään kuvitteellinen tarina. Näillä keinoilla pyritään edistämään lapsen tietoutta ja ymmärrystä käsihygieniasta.

Kuvakirjan avulla voidaan vaikuttaa infektioiden leviämisen vähentämiseen päiväkodeissa käsihygienian tehostamisen keinoin. Siten vähennetään myös mikrobin kulkeutumista päiväkodista kotiin ja kodista päiväkotiin.

Leikkiminen, tutkiminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen on lapselle tyypillisin tapa toimia ja ajatella (Stakes 2003, 18). Siksi suunniteltiin, että kuvakirjan liitteeksi tulee värityskirja. Tämä tarkoittaa samaa kirjaa, ilman värejä. Värityskirja tulisi työn liitteeksi, josta voi kopioida lisää väritettäviä papereita.

Kuvakirja tehtiin yhteistyössä päiväkodin kanssa, sillä se mahdollisti tarvittavien muutosten tekemisen prosessin aikana. Koska tuotos on tehty leikki-ikäisille ja

suunnattu erityisesti päiväkotilapsille, on päiväkodin henkilökunnan varhaiskasvatuksen näkökulma ensiarvoisen tärkeässä asemassa.

6.1 Kuvakirjaprosessin kuvaus

Opinnäytetyön tekijät halusivat aiheen, jossa yhdistyvät molempien suuntautumisvaihtoehdot eli perioperatiivinen sekä lasten ja nuorten hoitotyö. Aiheesta oli tehty jo monta opinnäytetyötä, joten esimerkiksi ”lapsi leikkaussalissa” -aihetta ei voitu suoraan valita. Koulun Internet-sivuilta löytyi koulun omasta ”aihepankista” aihe käsihygienian edistäminen päiväkodeissa ja kouluissa. Aihe oli päätynyt mahdolliseksi opinnäytetyöaiheeksi, koska sillä oli kysyntää kentällä. Aihe oli lisäksi ajankohtainen, uusi ja mielenkiintoinen. Siinä yhdistyivät molempien kiinnostuksenkohteet. Aihe: lasten käsihygienian edistäminen päiväkodeissa hyväksyttiin 13.11.2009.

6.2 Päiväkodin valinta

Kasvatus- ja opetusvirastoon otettiin yhteyttä parin viikon päästä aiheen hyväksymisen jälkeen. Kasvatus- ja opetusviraston johtajan kanssa valittiin päiväkotijonka kanssa mahdollinen yhteistyö tuli tapahtumaan. Vaasan Metsäkallion päiväkotijonka valittiin, koska kyseinen päiväkotijonka oli uusi, sopivan kokoinen ja henkilökunnan oli kuultu olevan avoimia ja halukkaita vastaanottamaan uusia ideoita. Kasvatus- ja opetusviraston johtaja otti yhteyttä päiväkotijonkajonka ja kertoi aikeista tehdä opinnäytetyö heidän kanssaan. Päiväkodin kanssa sovittiin tapaaminen, ja he olivat halukkaita yhteistyöhön. Keskustelussa päiväkodin kanssa tuli ilmi, että toiminnallisen opinnäytetyömuodon tulisi olla lapsille suunnattu. Tarvetta ei ollut henkilökunnalle suunnattuun opetukseen tai ohjaukseen. Kysyttäessä mitä aiheeseen liittyvää heillä on, tuli ilmi, että heillä on Vaasan keskussairaalan teettämä posterijonka, jossa nalle pesee käsiään.

Tämän jälkeen alkoi yhteistyö päiväkodin kanssa ja opinnäytetyön sekä kuvakirjan suunnittelu. Maaliskuussa toimitettiin opinnäytetyönsuunnitelma ja lupanomus sekä käsikirjoituksen ensimmäinen versio päiväkodille. Tämän jälkeen pyydettiin lupa opinnäytetyön tekemiseen päiväkodilta ja kommentteja kuvakir-

jaan. Kuvakirjaan tuli valokuvia, jotka käytiin ottamassa pian lupa-anomuksen hyväksymisen jälkeen. Kuvakirjasta tehtiin koevedos, jota luettiin lapsille. Siten saatiin selville, toimiiko kuvakirjan juoni ja tuleeko opetus tarpeeksi selkeästi esille. Kuvakirja on pitkällisen mietinnän tulos. Työn suunnittelu aloitettiin myöhäisyksyllä 2009 ja se jatkui syksyyn 2010 asti.

6.2.1 Hahmojen suunnittelu

Opinnäytetyön tekijät muistelivat omaa lapsuuttaan ja totesivat että satu on hyvä keino toteuttaa valittua aihetta. Todettiin, että sadun avulla lapset saadaan paremmin kiinnostumaan aiheesta käsihygieniasta, kuin jos olisi tehty pelkästään opetuskirjanen. Myös teoria ohjasi tätä näkemystä, sillä leikki-ikäinen leikkii vielä satujen ja tarinoiden siivittämänä. (Thompson 2004, 60–61.)

Kuvakirjaan tuli luoda juoni ja hahmot. Juonen suunnittelu lähti hahmoista. Hahmoiksi pohdittiin ihmisiä, peikkoja, nalleja, apinoita ja tonttuja. Juoneen haluttiin sadunomaisuutta, jota toteutettiin hahmojen avulla, joten hahmot luotiin fiktiivisiksi.

Aluksi hahmoista haluttiin söpöjä, yksinkertaisia ja helposti piirrettäviä. Tämä oli väärä oletus. Hankitun tiedon ja selvityksen perusteella tuli ilmi, että kuvien tulisi olla virikerikkaita ja monimuotoisia, jotta lapsen mielenkiinto säilyisi. Tämä asia tuli esiin keskustellessa vanhempien ja päiväkodin kanssa, sekä esitysesimerkeissä.

Idea tontuista lähti päiväkodista. Päiväkodilla oli eri ryhmillä hahmot: Tuohitossu ja Sammaltassu. Näillä tontuilla oli tonttulakit. Sammaltassulla oli sammalta tassuissa ja Tuohitossulla oli tuhta tonttulakissa. Hahmoina tontut täyttävät hyvin opetustarkoituksen, sillä niillä on kädet kuten ihmisellä. Tontuille pystyi luomaan samankaltaiset eleet kuten ihmiselläkin, joten hahmoina ne toimivat mallioppimisen välineenä. Päädyttiin kuitenkin keksimään hahmoille omat nimet, jolloin ne eivät ole sidoksissa tiettyyn päiväkotiin. Samat nimet olisivat saattaneet luoda myös eriarvoisuutta päiväkodissa ryhmien välillä. Hahmojen nimeksi tuli Puuhattossu ja Tahmatassu.

6.2.2 Hahmojen ominaispiirteet

Hahmot ovat tonttuja, joilla on neljä sormea ja suippokorvat sekä tonttulakit. Hahmot ovat saaneet vaikutteita japanilaisesta piirtämistyylistä, mutta hahmot on luotu enemmän ihmismäisiksi. Tämä tarkoitti sitä, että hahmoilla on kädet ja sormet sekä vartalon osat oikeassa mittasuhteessa. Siten hahmojen tyyli palvelisi visuaalisesti paremmin käsihygienian opetusta. Hahmoista luotiin tonttuja, koska hahmoista ei haluttu luoda pelkästään ihmisiä. Sadun idea on fiktiiviset hahmot, joten tontut muistuttavat ihmisiä, mutta ovat kiinnostavia lasten mielestä.

Kuvakirjassa haluttiin korostaa rauhallisuutta pysähtyä pesemään kädet. Puuhattossusta luotiin rauhallinen ja maltillinen hahmo, joka miettii tekojen tai tekemättä jättämisen seurauksia. Tahmatassu taas on kärsimätön, impulsiivinen ja touhukas hahmo, joka elää hetkessä. Kun Tahmatassu innostuu jostain asiasta, se ei malta pysähtyä miettimään rutiinien noudattamista. Kuvakirjan piirtäjä halusi korostaa hahmojen ominaispiirteitä, sitä että hahmoilla olisi persoonat. Hahmot auttavat lukijaa syventymään juoneen ja ne tekevät siitä aidompaa. Hahmot herättävät kiinnostusta ja niihin voi samaistua. Nimi ”Tahmatassu” antoi heti ajatuksen epäsiisteydestä. Ajateltiin, että juonessa voidaan vertailla heitä kahta. Sitten mietittiin että mitä käsien pesun unohtamisesta seuraa, joten keksittiin että toinen hahmoista voisi sairastua.

Kolmas keskeinen hahmo on pöllö, joka symboloi järjestystä, viisautta ja kuria. Idea tuli kuvakirjan piirtäjältä, ja päiväkodin varajohtajan mukaan pöllö oli hyvä. Juonessa pöllö pyytää päähenkilöt ulkoa sisään, ja se soveltuu kuvakirjaan ottaen huomioon sen, että päiväkodissa ei ole välituntikelloa. Pöllö toimii, kuten päiväkodin henkilökunta, valvojana ja opastajana, sekä ohjaajana.

Kuvakirjaan tulee jokaiselle sivulle pieni pöpö, joka on piilossa jossain kirjan sivulla. Kun kirjaa luetaan yhdessä läpi, saavat lapset etsiä, missä pöpö piileksii. Näin pidetään yllä myös lasten kiinnostusta ja heidän oma aktiivisuus lisääntyy. Oppiminen tehostuu ja lapsi käyttää monipuolisesti eri aistejaan hyväksi.

6.3 Kuvakirjan yleisilmeen suunnittelu

Aluksi ajateltiin, että kuvakirja olisi mahdollisimman yksinkertainen ja värikäs. Esitysseminaarissa, keskustelussa ala-asteen opettajan, päiväkodin ja media-alan ammattilaisen sekä äitien kanssa, joilla on samanikäisiä lapsia tuli ilmi, että kuvien tulisikin olla yksityiskohtaisia, siten että sivuilla on paljon katseenvangitsijoita. Mallia otettiin erilaisista lasten kirjoista, esimerkiksi Mauri Kunnaksen lastenkirjoista. Tämä vaikutti hahmojen lopulliseen ulkomuotoon ja sadun miljöön suunnitteluun.

Vaasan kaupunginkirjastosta löytyi jonkin verran samanaiheisia kirjoja siisteyskasvatuksesta kuten Pentti Huovisen ”Heippa täällä bakteeri”, Rowan Kate ”Minäpä tiedän miten taudinsiemeniä torjutaan” ja Albert Barille ”Olipa kerran elämä 1-13.”

Kuvakirjasta tuli magnavaikutteista piirtäjän tyylin mukaan. Magna on muodikas ja se kiinnostaa lapsia. Magna-tyyliä esiintyy tutuissa piirretyissä kuten Pokemon ja Hopeanuoli. Taustat piirrettiin perspektiivissä ja mahdollisimman realistiseksi. Kuvista saatiin selkeitä yksityiskohdista huolimatta.

6.4 Kuvakirjan juonen suunnittelu

Ensin hahmona oli nalle. Nalle leikkii ulkona ja kädet likaantuvat. Nalle menee syömään kädet likaisina. Pöllö varoittaa likaisista käsistä, mutta nalle ei usko. Nallen maha tulee kipeäksi tai tulee jokin muu tartuntatauti. Seuraavalla kerralla nalle pesee kädet ilman saippuaa. Näytetään, kun bakteeri roikkuu kädessä vedestä huolimatta. Seuraavalla kerralla nalle pesee kädet vedellä ja saippualla, jolloin pöpöt saavat kyytiä. Tästä juonesta lähdettiin miettimään lopullista versiota.

Kuvakirjaan haluttiin päiväkotimiljöö. Aluksi mietittiin, mitä lapset tekevät päiväkodissa leikkiessään ulkona. Vaihtoehtoina oli hiekkalaatikolla leikkiminen, piirileikki tai taputusleikki. Tarkoitus oli ottaa leikki, jossa lapset ovat kontaktissa keskenään. Myöhemmin päädyttiin leikkiin, jossa kädet näkyvästi likaantuvat

leikkiessä. Eräässä lastenkirjassa luki, että eihän kukaan halua syödä hiekkaa, ja siten lika oli konkretisoitunut. Lopuksi päätettiin vaihtaa hiekkalaatikkoleikkiin.

Mietittiin, juonta kolmella hahmolla: Tuohitossu, Sammaltassu ja Tahmatassu. He leikkivät piirileikkiä. Tuohitossu oli ollut kipeänä, mutta palannut päiväkotiin. Sammaltassu ja Tuohitossu leikkivät taputusleikkejä lyöden käsiä yhteen. Tuohitossun käsistä tarttuu mikrobeja Sammaltassuun käsiin. He menevät syömään. Kertoja muistuttaa hahmoja käsien pesusta. Sammaltassu pesee käsiään, ja tuohitossu yrittää etuilla. Kertoja muistuttaa, että kunnon tonttu ei etuile, ja Tuohitossu menee jononpäähän. Tahmatassu jätti kädet pesemättä kädet ja sairastui. Tähän juoneen olisi sisällytetty huomaamattomasti tapakasvatusta juoneen. Ajatuksesta luovuttiin, jotta päätarkoitus tulisi selkeämmin ilmi.

Ensimmäinen juoni piirrettiin 21.1.2010. Juoni on suunniteltu alun perin animaatioksi. Juoni laajeni ja monipuolistui siirryttäessä kuvakirjamuotoon. Kuvakirjasta tuli monipuolisempi, kun siihen liitettiin tekstien avulla opetusta ja hahmojen avulla juonta. Kuvakirjaan sai päiväkoti vaikuttaa, ja heiltä tulikin paljon hyviä kehittämissideita ja ehdotuksia liittyen juoneen ja hahmoihin.

6.5 Juonen vaikutteet

Hand Washing for Kids -videossa Crawford-kissa nyppii rikkaruohoja ja lähtee syömään. Siitä tuli idea, että hahmot ovat ulkona ensin ja menevät sitten syömään. Ideaa muutettiin siten, että miljöönä olisi päiväkotiympäristö, ja että hahmot leikkisivät keskenään. Siten voitiin korostaa mikrobien siirtymistä lapsesta toiseen tai ulkoa sisälle. (Hand Washing for Kids 2007.)

Videossa on puhuva kertoja, joka ei kuitenkaan näy. Tässä kuvakirjassa on myös kertoja, joka ohjailee hahmoja. Kuvakirjaan haluttiin näkyvä kertoja, jotta teksteistä ei tulisi irrallisia tekstejä. Siten tuodaan kertoja näkyvämmäksi.

Videossa kissa huomaa, että ei ollut muistanut pestä käsiään. Kissa hämmästyä, ja lähtee käsien pesulle. (Hand Washing for Kids 2007.) Aluksi ajateltiin samantyylistä, eli että hahmot ihmettelevät yhdessä asiaa, mutta sitten päädyttiin monimutkaisempaan juoneen. Juoneen haluttiin opettavainen syys-seuraussuhteella toimi-

va juoni, jossa toinen hahmoista sairastuu. Tässä juonessa Puuhatosu jää pohtimaan miksi käsiä tulee pestä.

Videossa kissan käteen zoomataan, ja kädessä näkyy pöpöjä (Hand Washing for Kids 2007.) Kirjassa ”Miten taudinsiemeniä torjutaan” oli mikroskoopin alla pöpöjä. Tästä yhdistettynä kuvakirjaan tuli suurennuslasi, jossa näkyy kuvitteellisia pöpöjä. Erona videoon on se, että kuvakirjassa näkyy edelleen mitä mikrobeille tapahtuu käsiä pestessä. Videossa näytetään vain, miten käsienpesu tapahtuu, ei sitä, mitä mikrobeille tapahtuu käsien pesun aikana (Hand Washing for Kids 2007.) Seuraavassa videossa on musiikin avulla selvennetty käsienpesutekniikoi- ta. Siitä saatiin ideaa, että minkälaisia valokuvia voisi olla kuvakirjassa. Videon avulla tuli idea liittää oikeat käsienpesutekniikat kuvakirjaan. (Health Promotion Board, Tote Board 2009.)

6.6 Kuvakirjan miljö ja päiväkodin henkilökunnan toivomukset

Juoni sijoittuu päiväkotiin. Juoneen haluttiin kohta, jossa lapset leikkivät päiväko- din pihalla. Haluttiin korostaa päiväkodin rutiineja, esimerkiksi ulkoleikkejä ja syömään menemistä, sekä muita yleisiä tilanteita missä kädet likaantuvat. Kuva- kirjan pääkohdaksi haluttiin käsien pesu, niin sanottu vesiputouskohtaus. Siinä pöpöt ovat suurennettuna. Siinä näkyy, kuinka pöpöt huuhtoutuvat saippualla pes- tessä pois.

Päiväkodin toiveena juoneen oli, että siinä yhdistyisi luonto- ja ympäristönäkö- kulma, esimerkkinä yksi arkki riittää käsien kuivaamiseen. Tämä asia otettiin huomioon kuvakirjan juonta ja tekstiä suunniteltaessa.

6.7 Päiväkodin palaute ensimmäisistä piirretyistä juonista

Päiväkodin henkilökunnalle näytettiin hahmotelmaa kuvakirjan juonesta ja teks- teistä opinnäytetyön suunnitelman yhteydessä. Opinnäytetyön tekijät kävivät ha- kemassa ideat ja mahdolliset korjaukset päiväkodin henkilökunnalta. Tässä juoni- versiossa hahmot eivät olleet vielä muotoutuneet tontuiksi, eikä juoni ollut koko- nainen, mutta tekstit pysyivät lähes samoina kuin nykyisessä.

Päiväkodin varajohtaja antoi palautteen. Hänen mukaansa idea pöllöstä kertojana oli hyvä. Pöllö toimii ikään kuin osana päiväkodin henkilökuntaa, kun se ilmoittaa koska tulee mennä syömään ulkoa leikkimästä. Palautteessa otettiin kantaa myös opinnäytetyön tekijöitä askarruttaviin asioihin. Päiväkodin johtajan mukaan pöpö on parempi sana kuin mikrobi tai bakteeri. Se selkeytti huomattavasti asiaa. Tämä asia tuli ilmi, kun tekstissä luki, että bakteeri huuhtoutuu pois. Parempi ehdotelma oli, että lika huuhtoutuu pois. Sanoihin kiinnitettiin myös huomiota: vaihdettiin arkki sana paperiin. Tekstissä oli myös sana ”eritty,” joka ei sovi lapselle. Parempi oli käyttää sanoja ”siirtyy” tai ”kulkeutuu”, kun puhutaan bakteerien siirtymisestä.

6.8 Kuvakirjaan liittyvät ongelmat

Kuvakirjasta tekee haastavan se, että sen pitää olla lapsille kiinnostava, mutta ei myöskään lapsia aliarvioiva. Työn ei tulisi olla myöskään lapsia yliarvioiva, sillä ei haluttu, että tuotos olisi lapsille liian vaikeasti ymmärrettävä. Asiat tulee nähdä lapsen näkökulmasta. Haasteellisuutta tuotti ymmärtää lapsen ajatusmaailmaa ja kypsyttä siitä, mitä hän ymmärtää ja mitä ei. Oli epäselvää, ymmärtääkö lapsi esimerkiksi syy-seuraus-suhteen, jossa käsien pesemättä jättäminen aiheuttaa sairastumista. Mietittiin kauan, ymmärtävätkö lapset, että jos hahmo sairastuu, se johtuu siitä, että ei pese käsiä.

Pohdittiin, voiko käsien pesua asettaa niin ehdottomaksi tautia ehkäiseväksi tekijäksi. Teoriatausta kuitenkin tuki sitä, että lapsien käsienpesu on yksi tärkeimmistä ennaltaehkäisyn keinoista. Tärkeäksi koettiin ainakin käsien pesu ennen ruokailua ja oma vastuu käsien pesusta muiden hyvinvoinnin vuoksi siten että lapsille muodostuisi terveydenhuollon ammattilaisille tuttu ”aseptinen omatunto”. Kassaran ja Palokosken määritelmän mukaan aseptisellä omallatunnolla tarkoitetaan terveydenhuollossa työntekijän eettistä arvoa. Siten että toimitaan aseptisesti ja hygieenisesti oikein. (Kassara & Palokoski 2004, 82.) Aseptinen omatunto toimii omantunnon tavoin.

Mietittiin, voiko lapselle puhua leikkimielisin nimin vai oikein nimin mikrobeista. Tulisiko puhua bakteereista ja viruksista? Jos olisi puhuttu näillä sanoilla, niiden

merkitys olisi pitänyt selittää. Se taas olisi vienyt huomion pois itse tarinalta ja sen syy-seuraus-suhteelta. Keskustelussa päiväkodin henkilökunnan kanssa päätettiin puhua sellaisilla nimillä, joita lapset ymmärtävät. Keskusteltiin myös siitä halutaanko opettaa mikrobien merkitystä vai käsihygieniää. Mikrobien opetus periaatteessa kuuluu käsienvpesun merkityksen ymmärtämiseen, mutta se ei välttämättä tavoita lasta yhtä hyvin kuin jos puhutaan lapsen kielellä.

6.9 Kuvakirjan ulkoasu

Kuvakirjan nimeksi tuli ”Puhtaat pienet tassut”. Kansilehdessä on Puuhatossu ja Tahmatassu käsienvpesualtaan vieressä, ja he esittelevät käsiään. Kertoja on pöllö, ja se istuu kansilehdessä orrella.

Kuvakirjan toisella sivulla hahmot esitellään tekstissä. Kaikki kirjan sivut ovat vaaka A4:n kokoisia. Kuvat ovat yksityiskohtaisia ja värikkäitä. Joka sivulla on myös pieni ”pöpö”, joka on piilotettu. Kuvat piirrettiin käsin, skannattiin tietokoneelle ja väritettiin väritysohjelmalla.

6.10 Kuvakirjan juoni

Kirjan ensimmäisellä sivulla on kuva, jossa näkyy päiväkoti ison metsän keskellä. Päiväkoti on linnamainen, ja sen ympärillä on aidattu piha. Pihalla on leikkiviä tonttuja ja pöllö, joka istuu puun oksalla. Metsässä näkyy puita, kukkia, ja vuoria, sekä nouseva aurinko. Metsässä näkyy myös hevonen ja jänis. Tekstissä lukee: *Olipa kerran pieni vaaleanpunainen päiväkoti Tonttula, joka sijaitti suuren metsän keskellä. Siellä leikkivät myös tontut Puuhatossu ja Tahmatassu, sekä kaikki heidän ystävänsä. Päiväkodissa asuu myös pöllö, joka vahtii tonttulasten leikkejä joka hetki. Pöllö näkee tarkasti mitä pihalla tapahtuu. Pöllö ilmoittaa myös tonttulapsille, koska on aika mennä syömään. Kuviin on piilotettu pieni vaaleansininen pöpö. Löydätkö sinä sen?*

Seuraavalla sivulla on kuva, jossa tontut leikkivät hiekkalaatikolla. Kuvassa pöllö kiekaisee. Tekstissä lukee: *Eräänä päivänä Tahmatassu ja Puuhatossu ovat leikkimässä hiekkalaatikolla. Puuhatossulla on yllään sininen liivi ja Tahmatassulla vihreä takki. He ovat juuri rakentamassa hiekkalinnaa, kun pöllö huhuilee: Kaikki*

tontut syömään! Kolmannella sivulla Tahmatassu ja Puuhatossu kipittävät syömään. Tekstissä lukee: *Tahmatassu ja Puuhatossu kipittävät innoissaan sisälle, sillä heillä onkin jo kova nälkä. Onko sinullakin kova nälkä, kun olet ollut leikkimässä ulkona?* Neljännellä sivulla on teksti: *Kärsimätön Tahmatassu ottaa kengät pois ja livistää käsienpesuaitaiden ohi. Sitten hän kipittää suoraan ruokalaan syömään ja Puuhatossu jää suu auki ihmettelemään. Puuhatossu miettii: Miksi Tahmatassu ei pessyt käsiään? Miksi minä sitten pesisin kädet? Viisas pöllö vastaa: Vaikka kädet näyttäisivätkin puhtailta, ovat ne täynnä mikroskooppisen pieniä pöpöjä.*

Viidennellä sivulla näkyy kun puuhatossu katsoo omia käsiään, ja vasemmalla puolella on suurennuslasin takaa otettu kuva, jossa näkyy ilkeitä pöpöjä mikroskoopin alla. Tekstissä lukee: *Pöllö jatkaa: Pöpöjä ei näy paljain silmin, vaan niitä pitää katsoa mikroskoopilla. Ruokapöytäen ei tule mennä likaisin käsin. Käsissä on leikkimisen jälkeen myös paljon hiekkaa. Eihän kukaan halua syödä hiekanmuruja. Siis käsien pesulle!* Kuvan alareunassa on teksti: *Kuvassa näet pöpöjä suurennuslasin alla.*

Kuudennella sivulla on teksti: *Ai Niinkö? Ihmettelee Puuhatossu. Sitten hän kastelee kädet, ja pöpöt lähtevät liukumaan käsiä pitkin altaaseen. Osa pöpöistä pitää kuitenkin tiukasti kiinni Puuhatossun kämmenistä. Pöpöt pysyvät käsissä ellei käsiä pese kunnolla. Sinä tarvitset saippuaa, sanoo pöllö.*

Seitsemännellä sivulla näkyy Puuhatossu, joka ottaa saippuaa. Vasemmalla puolella näkyy suurennuslasin läpi kuinka pöpöt liukastuvat saippuaan. Tekstissä lukee: *Sitten Puuhatossu ottaa saippuaa ja alkaa hieroa sitä käsiinsä. Puuhatossu hieroo kämmenet, peukalot, sormien välit ja sormien päät. Lika alkaa irrota käsistä. Kun pesee kädet vedellä ja saippualla, pöpöt liukastuvat saippuaan ja huuhtoutuvat pois käsistä veden mukana. Käsien pesu on tärkeä tapa, jolla saadaan kädet puhtaksi. Siten pöpöt ja lika eivät pääse leviämään toisiin tonttulapsiin tai ruokaan.*

Kahdeksannella sivulla on teksti: *Puuhatossulla on käsien pesemisen jälkeen määrät kädet, ja sanoo: Nyt olen valmis ja voin mennä syömään! Mitäs nyt unohtui?"*

kysyy pöllö. Puuhatossu kuivaa kädet ja toteaa: Aivan niin, unohdin kuivata kädet! Käsiön kuivaaminen on tärkeää, koska märät kädet levittävät enemmän pöpöjä, kuin kuivat kädet. Muistathan, että yksi paperi riittää pienille tassuille, jatkaa pöllö.

Yhdeksännellä sivulla on teksti: Puuhatossu menee ruokalaan ja näkee Tahmatassun syömässä. Puuhatossu sanoo Tahmatassulle: ”Olisit sinäkin käynyt pesemässä kädet”, johon Tahmatassu vastaa nopeasti: ”Mutta kun halusin nopeasti syömään ja sitten takaisin leikkimään.”

Kymmenellä sivulla on teksti: Tahmatassu syö leipää ja Puuhatossu katsoo hänen syömistään ihmeissään. Suurennuslasilla voit havaita, kuinka pöpöt siirtyvät kädestä leipään. Sormenpäät ovat aina likaisimmat. Jos ei pese käsiä, lika siirtyy ruokaan ja ruuan mukana vatsaan.

Yhdennellätoista sivulla näkyisi kun Puuhatossu vilkuttaa Tahmatassulle hyvästiksi. Tekstissä lukee: Taas on yksi päivä päättynyt Tonttulasissa, ja Puuhatossu vilkuttaa Tahmatassulle hyvästiksi: Hei, hei, nähdään huomenna Tahmatassu!

Kahdennellätoista sivulla näkyisi Tahmatassu vuoteessa. Tekstissä lukee: Mutta seuraavana päivänä Tahmatassu ei pääsekään leikkimään päiväkotiin, vaan tulee kipeäksi. Miksi Tahmatassu tuli kipeäksi? Koska hän meni ennen Puuhatossua syömään, eikä piitannut käsiön pesusta. Pöpöt tykkäävät likaisista käsistä, ja kun Tahmatassu ei pessyt käsiään, pöpöt pääsivät hyppäämään sormista leivälle. Siksi Tahmatassu sai kovan kuumeen ja yskän.

Kolmannella toista sivulla näkyy Tahmatassu ja Puuhatossu leikkimässä. Onneksi Tahmatassu kuitenkin parantui pian, ja pääsee takaisin leikkimään. Hiekkalinnakin on melkein valmis. Mutta tänään Tahmatassu kyllä muistaa pestä kädet! Muistatko sinä?

Tähän kohtaan tulee valokuvat. Niitä on kolme sivua.

Neljännellätoista sivulla näkyy Puuhatossu ja Tahmatassu yhdessä pesemässä käsiä. Puhtaus on hyvä tapa. Jos pidät huolta puhtaudesta, pidät samalla huolta

terveydestä, ja ikäviä yllätyksiä tulee harvemmin, kuin jos kädet olisivat likaiset. Mikä on tarinan opetus?

Sitten tulee opetusosio, jossa on tilannekohtaiset kuvat. *Muistathan sinäkin pestä kädet aina ennen ruokailua (piirretty kuva syömisestä.) Kun tulet ulkoa leikkimästä (kuva hahmon tullessa ulkoa.) Aivastamisen jälkeen, varsinkin jos aivastat käsiin. Pyri kuitenkin aivastamaan hihaan. (kuva hahmon aivastuksesta.) Niistämisensä jälkeen (kuva niistämisestä.) Wc-käynnin jälkeen. (kuva wc-pytystä.)*

Liitteinä ovat värityskuvat, joihin on valittu kuva 2 ja 7. Kuvat ovat mustavalkoisia. Tekstissä lukee: *Värityskuvat – näitä voit kopioida ja värittää!*

Takakannen teksti: *Puuhatossu ja Tahmatassu ovat leikkimässä päiväkodin hiekkalaatikolla. Se oli ihan tavallinen aurinkoinen päivä ja kuten tavallisesti pöllö huutaa heidät leikkimisen jälkeen syömään. Tahmatassu kuitenkin unohtaa jotain. Mitä Tahmatassu unohtaa? Mitä siitä seuraa? Tässä kirjasessa käsitellään käsien pesun merkitystä päiväkotiympäristössä. Tarinan mukana on valokuvia ohjeistuksena käsien pesuun. Liity mukaan heidän seikkailuunsa! Opit samalla tärkeitä tietoja ja taitoja.*

Kirja Puhtaat pienet tassut on toteutettu ammattikorkeakoulun toiminnallisena opinnäytetyönä. Opinnäytetyön tekijät ovat hoitotyön ammattilaisia.

6.11 Opetusosio oikeilla valokuvilla

Opetusosio jatkuu oikein valokuvin. Tätä osioita varten käytiin kuvaamassa kahta lasta pesemässä käsiä päiväkodin tiloissa. Lasten käsiä kuvattiin siten, että heitä ei voida kuvien perusteella tunnistaa. Vanhemmilta saatiin lupa kuvaukseen heti opinnäytetyöprosessin alussa, ja yhteistyö on sujunut mutkattomasti koko prosessin ajan.

Lapsille oli kerrottu etukäteen, että heidän käsienpesustaan aiottiin ottaa valokuvia. Ensin opinnäytetyön tekijät esittelivät itsensä kyykistymällä lapsen korkeudelle ja luomalla katsekontaktin lapsiin. Lapsia ujoistutti ensin. Lapsille näytettiin kameraa, jolla kuvat otettaisiin. Kysyttiin myös, onko heidän vanhemmillaan tai

heillä itsellään kamera. Lapset vastasivat, että heidän vanhemmillaan on isompi kamera. Lisäksi opinnäytetyön tekijät ottivat hauskan kuvan itsestään ja näyttivät kuvaa lapsille. Siten kuvausväline oli tuttu eikä mitenkään pelottava. Siten lapset tulivat tutuksi, ja he halusivat heti ryhtyä kuvausprosessiin. He juoksivat käsienpesuaitaiden luokse.

6.12 Kuvaushetki ja kuvattavien lasten määrä

Kuvista haluttiin yhdenmukaisia, kiireettömästi hyvin otettuja kuvia. Opinnäytetyön tarkoitukseen nähden kaksi lasta oli ihanne. Silloin valokuvaustilanne pysyi hyvin hallinnassa. Oli myös hyvä, että oli kaksi aikuista ja kaksi lasta, koska silloin toinen aikuisista pystyi ohjaamaan ja toinen kuvaamaan. Nopeat liikkeet saatiin siten tallennettua. Lasten vaativa huomio saatiin myös täytettyä. Opinnäytetyön tarkoituksen sai hyvin toteutettua juuri siten kuin tehtiin. Valokuvaukseen otettiin vain kaksi lasta, sillä siten paremmin lapsiin sai kontaktia ja luottamusta.

Lapset tunsivat entuudestaan toisensa, jolloin heistä oli tukea toisilleen. Tilanne ei ollut siten niin pelottava ja he saivat välillä pelleillä toistensa kanssa ja valokuvaustilanne oli siten yhtä leikkiä.

Koko ryhmän kanssa tavoitetta ei olisi voitu toteuttaa tai siihen olisi vaadittu useampi kuvauskerta. Oli kuitenkin hyvä, että lapsia oli kaksi, koska siten valokuvausmateriaalia tuli enemmän. Välillä toisen lapsen käsistä tuli paremmin siihen hetkeen sopivia kuvia ja toisin päin. Haasteellisuutta tuotti ajoittain tulleet nopeat liikkeet ja käsienpesuasentojen näyttäminen. Valokuvat onnistuivat kuitenkin heti ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen. Kuvaukset suoritettiin toukokuun alussa. Kuvaustilanne oli kiireetön ja ilmapiiri oli rauhallinen.

Kuvaushetki oli lyhyt, mutta leikit sen jälkeen vieläkin pidemmät. Lapset olivat niin vapautuneita, että he halusivat leikkiä kuvausten jälkeen opinnäytetyön tekijöiden kanssa. Kuvaustilanteesta jäi hyvä mieli niin opinnäytetyön tekijöille, että lapsille. Valokuvaushetki oli hyvin onnistunut. Kun valokuvia katsoi jälkepäin, olivat ne hyviä.

Opinnäytetyön tekijöillä oli mukana lastenkirja, jossa oli kuvia käsienpesutekniikoissa. Kirja toimi rekvisiittavälineenä, mikä innosti lapsia kuvaushetkeen. Lapset saivat tutustua kirjaan samalla kun kuvauksia suoritettiin. (Huovinen 2007.)

6.13 Valokuvaosien sisältö

Ensimmäisellä sivulla on neljä valokuvaa, jossa otsikko: *Näin peset kädet oikein*. Kuvassa 1. lapsen käsi ottaa kraanasta kiinni ja avaa vesisuihkun. Kuva 2. on otettu yläpuolelta, ja siinä näkyy allas, ja lapsen kädet, jotka ovat vesisuihkun alla. Kuviin 1 ja 2. tulee yhteinen teksti: *Kastele kädet lämpimällä ja juoksevalla vedellä*. Kuvassa 3 ja 4 otetaan saippuaa, ja hierotaan kämmeniä vastakkain. Tekstissä lukee: *Ota nestemäistä saippuaa, hiero kämmeniä vastakkain levittäen saippuaa joka puolelle käsiä*.

Toisella sivulla on myös neljä valokuvaa. Kuvassa 5 näkyvät kämmenet yhteen liitettynä siten, että sormet ovat haarallaan. Tekstissä: *Hiero kämmenenpoimut ja sormien välit*. Kuvassa 6 näkyvät kädet yhdessä ja toinen nyrkissä toisen käden päällä: *Hiero sormenpäitä vastakkain kuvan osoittamalla tavalla*. Kuvassa 7 on otettu toisella kädellä kiinni toisen käden peukalosta lähikuvassa. Kuvatekstissä lukee: *Hiero peukalot*. Kuvassa 8 näkyy käsien huuhtelu: *Huuhtelee saippua pois käsistä*.

Kolmannella sivulla on kolme kuvaa. Kuvassa 9 näkyy kun otetaan yksi paperi: *Ota yksi paperi*. Kuvassa 10 näkyvät kädet, jossa lapsi rutistaa paperia. Tekstissä lukee: *Kuivaa kädet huolellisesti ja sulje hana paperilla*. Kuvassa 11 näkyvät puhtaat kädet. *Kädet on nyt pesty! On ilo esitellä puhtaita käsiä*.

6.14 Kuvakirjan esitelmä lapsilla – satuhetki päiväkodilla

Kuvakirja esiteltiin päiväkodissa toukokuussa. Opinnäytetyön tekijät menivät päiväkotiin aamusta sovittuun tapaamiseen. Päiväkodin idea oli testata kuvakirjaa kahdella eri ikäryhmällä, jotka olivat 3–4 -vuotiaat ja 6–7 -vuotiaat. Molemmissa ryhmissä oli noin 10 lasta. Ensin oli vuorossa 3–4 -vuotiaat. Lapset koottiin penkeille istumaan. Tilanteessa oli mukana myös päiväkodin henkilökuntaa. Päiväkodin varajohtaja esitteli opinnäytetyön tekijät ja kertoi lapsille mitä aiotaan tehdä.

Opinnäytetyön tekijät esittelivät itsensä ja alkoivat lukea tarinaa. Sadun lukivat siis opinnäytetyön tekijät. Lapsille luettiin tarina ja pidettiin esillä kuvakirjan kuvia. Paperit olivat A3:n kokoisia ja vaakasuorassa. Osa papereista oli siistejä lyijykynäluonnoksia, ja osasta oli ääriiviivat vahvistettu tussilla. Kuvissa ei ollut värejä.

Koko satuhetken ajan lapset keskittyivät kuuntelemaan ja eläytyivät hyvin tarinaan. Sadun lopuksi näytettiin valokuvia, jossa oli kuvia käsien pesusta. Satuhetken tunnelma oli rauhallinen. Päiväkodin varajohtaja kysyi lapsilta sadun päätteen, että mikä on tarinan opetus, ja että miksi Tahmatassu sairastui. Eräs poika totesi: ”koska se tuli kipeeks.” Kysyttiin, että miksi Tahmatassu tuli kipeäksi. Sen jälkeen tuli vastauksena, että koska hän ei pessyt käsiään. 3–4 -vuotiaat eläytyivät enemmän satuun kuin valokuviin.

Tämän jälkeen kuvakirja käytiin lukemassa 6–7 -vuotiaille. He kuuntelivat sadun loppuun, ja katsoivat kuvat. He kiinnittivät enemmän huomiota valokuviin. Kun heiltä kysyttiin, mikä on sadun opetus, miksi tahmatassu tuli kipeäksi, vastaus tuli nopeasti: ”Koska se ei pessyt käsiään!” Tässä ryhmässä mietittiin myös, että miksi tämä samainen poika tuli kipeäksi vaikka muistikin pestä kädet. Lasten kanssa jäätiin keskustelemaan siitä että sairastuminen ei ole niin yksiselitteistä. He ymmärsivät asiayhteyden paremmin kuin 3–4 -vuotiaat. He olivat myös halukkaampia kyselemään, ja kertomaan omista kokemuksistaan.

Satuhetkessä käytetyistä papereista puuttui opetusosion kuvat, jossa näytetään missä eri tilanteissa tarvitsee pestä kädet. Huomattiin, että kuvakirja vaatii vielä kertausta ja selvennystä milloin kädet pestään. Ne lisättiin työhön myöhemmin.

Kokonaisuudessaan satuhetki ja sen jälkitunnelmat olivat ainutlaatuisia ja mukavia. Satuhetkissä ei haitannut vaikka kuvissa ei ollut väritystä.

Lopuksi käytiin testaamassa valmiiksi painettua värillistä työtä. Pieniä korjauksia tehtiin, ja lopullinen työ palautettiin päiväkodille joulukuussa. Todettiin, että lapset jaksoivat edelleen keskittyä satuun ja ymmärsivät sen tarkoituksen. Kuvakirjan pöpöt löytyivät myös helposti.

6.15 Kuvakirjan kustannukset ja oikeudet

Tekijänoikeuslain pykälän 1 nojalla tekijänoikeudet säilyvät opinnäytetyön tekijöillä: *Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen, olkoonpa se kaunokirjallinen tahi selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote taikka ilmetköönpä se muulla tavalla.* (L446/1995)

Täten opinnäytetyön tekijöillä on kuvakirjan taloudelliset oikeudet: *Tekijänoikeus tuottaa, jäljempänä säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuustai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.* (L821/2005)

Päiväkoti saa valmiin kuvakirjan itselleen, eikä tästä aiheudu minkäänlaisia kustannuksia. Myöskään kuvakirjan tekovaiheessa ei päiväkodille aiheudu kustannuksia. Kiitoksena yhteistyöstä päiväkotia saa yhden kuvakirjan käyttöönsä.

Mikäli päiväkotia tai muut Vaasan alueen päiväkodit haluavat lisää kuvakirjoja, ne tulee kustantaa itse. Jos kuvakirjasta tulee laajempi levikki, tekijänoikeudet pysyvät opinnäytetyön tekijöillä. Kirjan kopiointioikeudet rajataan tiettyihin sivuihin.

Päiväkoti saa valmiin kuvakirjan itselleen, eikä tästä ei aiheudu sille minkäänlaisia kustannuksia, ei teko- eikä julkaisuvaiheessa. Kuvakirjan liitteeksi tulee värityskirja. Tämä tarkoittaa samaa kirjaa, ilman värejä. Värityskirjasta voi halutessa kopioida lisää väritettäviä papereita.

Opinnäytetyön tekijät kustantavat kuvakirjan itselleen ja päiväkodille. Lisäksi koulu kustantaa oman painoksen kuvakirjasta, joka tulee koulun kirjastoon.

6.16 Opinnäytetyön aikataulu

Opinnäytetyöprosessi alkoi 30.10.2009 aloitusseminaarilla. Idea ei ollut silloin vielä kirkkaana mielessä, vaan löytyi samana iltana koulun Internet-sivuilta.

Marraskuussa oli ohjaavan opettajan kanssa ohjauskeskustelu, josta alkoi suunnittelu siitä, minkälainen tuleva opinnäytetyö tulisi olemaan. Tämän jälkeen otettiin yhteyttä varhaiskasvatus- ja opetusviraston johtajaan sähköpostilla ja sovittiin tapaaminen. Tapaamisessa käytiin keskustelua opinnäytetyön toteutustavasta, ja kartoitettiin sitä onko vastaavaa toiminnallista tuotosta tehty aiemmin. Kasvatusviraston johtaja ehdotti yhteistyökumppaneita, joista Metsäkallion päiväkotit vaikuttivat sopivimmalta. Marraskuun puolella välissä oli tapaaminen Metsäkallion päiväkodin johtajan ja varajohtajan kanssa, jolloin opinnäytetyön aihe esiteltiin.

Toiminnallisen opinnäytetyön muodoksi suunniteltiin ensin DVD:tä, mutta se jouduttiin hylkäämään sen vaikean toteutuksen vuoksi. Toiminnalliseksi opinnäytetyömuodoksi valittiin kuvakirja, minkä jälkeen lähdettiin pohtimaan mitä juonessa tulisi tapahtumaan.

Tammikuussa 2010 oli opinnäytetyön suunnitelman tekoa ja opinnäytetyön suunnittelua. Alustavia käsikirjoituksia saatiin valmiiksi. Tammikuussa tapahtui aineiston kerääminen ja tiedon hankinta, sekä aineiston jäsentely ja sen alustava rajaus.

Helmikuussa pidetyssä väliseminaarissa esiteltiin alustava opinnäytetyön suunnitelma. Helmikuun lopussa 28.2.2010 ohjaava opettaja hyväksyi opinnäytetyösuunnitelman ja lupa-anomuksen.

Maaliskuun puolella välissä opinnäytetyösuunnitelma ja lupa-anomus toimitettiin päiväkodille. Opinnäytetyösuunnitelma ja lupa-anomus jätettiin noin viikoksi päiväkotiin, jotta päiväkodin henkilökunta saisi lukea ja kommentoida käsikirjoitusta ja opinnäytetyön suunnitelmaa. Päiväkodin johtajan kanssa pidimme palaverin 30.3.2010, jolloin saatiin pyydetyt kommentit ja korjaukset kuvakirjaan. Maaliskuussa ja huhtikuussa rakennettiin teoriataustaa. Toukokuussa hyväksyttiin lupa-anomus ja otettiin valokuvat lapsista pesemässä käsiä. Toukokuussa kuvattiin valokuvaosia, jossa valokuvattiin lapsia käsiä pesemässä oikeiden käsienvesutekniikoiden mukaisesti. Toukokuun lopussa kuvakirjaa esiteltiin lapsilla.

Touko-kesäkuussa kuvakirjasta tehtiin koevedos, joka luettiin lapsille.

Kesällä piirrettiin ja kirjoitettiin tuotosta. Silloin rakennettiin myös teoriaosaa, johon kuuluu tiivistelmien kirjoitus ja lähteiden tarkistus.

Syksyllä viimeisteltiin työ, kirjoitettiin tiivistelmät ja tarkistettiin lähteet. Elokuussa tarkistettiin työn asetukset, ulkoasu, liitteet ja liitteeksi tuleva värityskirja.

Esitysseminaari pidettiin marraskuussa, jolloin työ julkistettiin.

7. ARVIOINTI

Opinnäytetyöprosessiin kuuluu olennaisena osana koko työn arviointi. Tähän kuuluu työn tavoitteiden saavuttamisen arviointi, prosessin arviointi, tuotoksen arviointi, päiväkodin arviointi, päiväkotilasten arviointi tuotoksesta ja oppimisen arviointi.

7.1 Kuvakirjaan asetettujen tavoitteiden saavuttaminen

Tavoitteeksi oli asetettu käsihygieniaan liittyvän kuvakirjan suunnittelu lapsille. Sisältö on suunniteltu päiväkotimiljööseen ja päiväkotikäisille. Kuvakirjan tul olla selkeä ja yksiselitteinen, jotta lapset ymmärtävät käsihygienian tärkeyden. Teoriatieto osoittautui tärkeäksi työtä ohjaavaksi tekijäksi. Keskustelut eri tahojen kanssa ja päiväkodin kanssa antoivat suuntaa työn etenemiselle. Kuvakirjan haasteena oli saada käsihygieniaoasio lapsille ymmärrettävään muotoon. Kuvakirjan avulla lapset ymmärtävät käsihygienian merkityksen sairastumisen ehkäisyssä. Yhtenä tavoitteena oli myös, että lapset ymmärtävät syy-seuraussuhteiden merkityksen eli tässä tapauksessa käsien pesemättä jättämisen vaikutukset. Tavoitteisiin päästiin, mikä tuli ilmi satuhetkeä pidettäessä.

Oikeilla valokuvilla saatiin opetettua oikeat tekniikat käsienpesuun. Kuvakirjan kuvissa, joissa on mikrobit suurennuslasin alla, pystyttiin näyttämään mitä mikrobeille tapahtuu kun käsiä pestään. Kuvakirjan loppupuolella on sivu, jossa kerrotaan ja näytetään, minkä toimintojen jälkeen kädet pitäisi pestä. Tämä toimii hyvänä kertauksena siitä, milloin kädet tulee pestä. Toisin sanoen, sadun avulla opetetaan, mitä tapahtuu, jos käsiä ei pestä, kerrotaan, koska kädet tulee pestä ja näytetään oikeat käsienpesutekniikat.

7.2 Prosessin arviointi

Kuvakirjaprosessin aloittaminen ja suunnittelu olivat haasteellisia, koska vastaavanlaista opinnäytetyötä ei ole aiemmin tehty. Lähestymistapa työhön poikkesi aikaisemmista hoitoalan töistä merkittävästi. Aiheen ja työn muodon vuoksi hoitotyön näkökulmaan yhdistyy kasvatustiede. Myös siksi, että kuvakirja kohdistui lapsiin. Kuvakirja vaati juonen ja tekstien suunnittelua. Lisäksi tuli ottaa huomi-

oon, kuka kuvakirjan piirtää, värittää, skannaa, painattaa ja maksaa. Tuli myös miettiä kuvakirjan tekijänoikeudellisia ja kaupallisia asioita.

Kuvakirjaprosessissa oli hyvä, että itse kuvakirjaa oli aikaa suunnitella ja hioa. Koko opinnäytetyön tekemiseen varattu aika käytettiin tehokkaasti hyödyksi. Oli positiivista, että vuorovaikutus ja yhteistyö päiväkodin kanssa oli luontevaa. Se mahdollisti joustavan työskentelyn valokuvauksen yhteydessä ja satuhetken suunnittelussa sekä lupa-anomuksessa.

Kuvakirjan tuottamiseen kannatti ottaa ulkopuolinen ammattihenkilö. Tämä mahdollisti monipuolisen kuvakirjan tuottamisen moniammatillisessa yhteistyössä. Siten pystyttiin keskittymään kuvakirjan juonen suunnitteluun ja teoriaosuuden rakentamiseen.

7.3 Tuotoksen arviointi

Kuvakirjan haastavuuteen kuului lasten vanhempien, päiväkodin henkilökunnan ja kuvakirjan piirtäjän aikataulujen yhteensovittaminen. Kuvakirjan piirtäjän kanssa pidettiin säännöllisesti palavereja, jossa käytiin läpi työn etenemistä. Kuitenkin kaikki aikataulut saatiin sovitettua hyvin yhteen ja siten aika käytettiin tehokkaasti hyödyksi.

7.3.1 Päiväkodin henkilökunnan arviointi tuotoksesta

Päiväkodin henkilökunta sai arvioitavaksi kuvakirjan, kun se oli ensin testattu lapsilla. Päiväkodin varajohtajalta tuli positiivista palautetta satuhetkien jälkeen. Hänen mukaansa muutoksia ei päiväkodin puolesta tarvinnut erityisesti tehdä. Päiväkodin varajohtaja sanoi juonen olevan siksi hyvä, että siinä on jännittäviä käänteitä: ensin unohti pestä kädet, sitten unohti kuivata ja sitten se toinen sairastui.

Kuvakirjan sanottiin olevan napakka ja hyvä tarkoitukseensa nähden. Päiväkodin henkilökunta oli positiivisesti yllätynyt siitä, miten hyvin tarina saatiin piirrettyä saduksi. Ainoana muutoksena oli, että toisen hahmon kasvojen ilmettä pehmentäisiin, ja tämä muutos tehtiin.

7.3.2 Päiväkotilasten arviointi tuotoksesta

Päiväkotilasten palaute jaettiin kahteen osaan: 3–4 -vuotiaiden sekä 6–7 -vuotiaiden palaute. Nuorempi ryhmä eläytyi satuun täydellisesti. He jaksoivat kuunnella koko sadun ajan ja olivat tiiviisti keskittyneitä satuhetkeen. Mikään muu ei vienyt lasten huomiota pois sadusta, satu oli siis kiinnostava. Vanhempi ryhmä kuunteli koko sadun ajan kiinnostuneesti ja lapset kiinnittivät erityistä huomiota valokuviiin. Molemmat ryhmät kokivat, että kuvakirja oli kiinnostava ja opettava.

Mieleen jäi se, kun eräs poika jäi ihmettelemään ääneen, miksi oli sairastunut vaikka oli pessyt käsiään. Tämä puhutteli opinnäytetyön tekijöitä, sillä allekirjoittaneet olivat myös miettineet, voiko käsiä pesua laittaa ehdottomaksi tekijäksi sairauksien ehkäisemisessä. Keskustelussa päiväkodin varajohtajan kanssa todettiin, että kuvakirjan juonen ei ole tarkoitus kertoa sairastumisesta vaan käsien pesusta. Siten kuvakirja täytti tarkoituksensa.

7.3.3 Opinnäytetyön tekijöiden arviointi tuotoksesta

Kuvakirjan suunnittelu, teko, toteuttaminen ja raportointi olivat molemmille opinnäytetyön tekijöille täysin uutta. Teoreettisen viitekehyksen luominen oli suhteellisen helppoa, sillä materiaalia löytyi ihan hyvin. Tiedon rajaaminen tuotti haasteellisuutta, sillä opinnäytetyön käsitteetkin koskivat eri tieteenaloja.

Kuvakirjan suunnittelu sai pohtimaan, miten kuvakirjasta tulisi lapsille mieleenpainuva. Allekirjoittaneet ovat tyytyväisiä lopputulokseen ja koko prosessiin. Kuvakirja palvelee tarkoitustaan.

7.4 Oppimisen arviointi

Opinnäytetyön prosessi antaa hyvää kokemusta työelämässä tarvittaviin projekteihin, joissa tehdään ohjekirja tai -lehti. Valmiudet toimia eri alojen ammattilaisten kanssa ovat parantuneet. Kuvakirjaprosessin johtaminen edisti kokonaisuusi- en hallintaa ja kykyä jakaa tehtäviä, sekä kuvakirjan tekijälle, että opinnäytetyön tekijöiden kesken. Opinnäytetyön tekijät oppivat aikataulujen laatimisesta ja sen

kiinnipitamisestä. Prosessi vaati itsensä johtamista ja tehtävien delegoimista, jotta tulosta syntyisi. Allekirjoittaneet kokevat henkisen kasvun edistyneen prosessin myötä.

8. POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda lapsille kuvakirja, joka syventää käsihygienian merkitystä. Kuvakirjan tavoitteena on edistää käsihygienian toteutumista. Teorian avulla selkiytyi monia asioita siitä, miten lapselle sopiva kuvakirja voidaan tuottaa. Opinnäytetyön prosessiin tuloksena syntyi kuvakirja, joka kiinnostaa lapsia ja jota voidaan hyödyntää päiväkodeissa käsihygienian opetuksessa. Johtopäätöksenä teoriasta voidaan sanoa, että päiväkodeissa tarvitaan tuotos, joka perustelee käsihygienian merkitystä. Sadun avulla pyrittiin vaikuttamaan tai näyttämään tyypilliset tilanteet, joita päiväkodeissa tulee.

Aihe käsihygienian edistämisestä tuli koulun yleisiltä nettisivuilta. Päiväkodin valinnalla ei ollut mitään tekemistä sen kanssa, miten siellä toteutetaan siisteyskasvatusta. Valittua päiväkotia pidettiin asiantuntijatahona kuvakirjan luomisessa. Tarkoituksena ei ollut nostaa yhtä päiväkotia erityiseen tarkasteluun, vaan käsitellä aihetta yleisesti. Kuvakirja sopii mihin tahansa päiväkotiin, kouluun tai muuhun opetustarkoitukseen.

Opinnäytetyön luotettavuus näkyy lähteiden asianmukaisena käyttönä; lähdemateriaalina on ajan tasalla olevaa, monipuolista ja kansainvälistä tietoa. Työ on jäsennetty selkeästi, ottaen huomioon aiheen poikkitieteellisyyden. Kuvakirjan tekijä on itse piirtänyt ja tuottanut teoksen. Se ei siis ole lainattu mistään. Kuvakirjan juoni on myös itse kehitelty ja se on hioutunut koko prosessin edetessä. Siksi kuvakirjan tekijöillä on täysivaltainen tekijänoikeus koko teokseen.

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat varmistaneet sen, että kuvakirjan opetus tulee esille, ja että tekstit ja kuvat ovat lapselle soveltuvia. Kuvakirjan jälkeen olisi tärkeää keskustella lapsen kanssa siitä, mitä tunteita satu herättää, ja mikä on tarinan opetus. Siten maksimoidaan sadusta saatu hyöty. Kuvakirjaa toimii tavoitteen tavoin opetusvälineenä käsihygienian opetuksessa.

Kuvakirja tuotos oli onnistunut työ, ja se käsittelee ajankohtaista asiaa liittyen siihen että lapset viettävät päivät päiväkodeissa.

Tulevissa projektihankkeissa voisi tuottaa muun muassa posterin, DVD:n, henkilökunnanoppaan tai koulutustilaisuuden. DVD:n tuottamiseen suositellaan sitä, että kuvaajilla on paljon aikaa kuvata, käydä lupa-anomusprosessi läpi vanhempien ja virastojen kanssa, sekä mielellään kuvata tuttuja lapsia. Animaation tekeminen ei ole realistista ammattikorkeakoulussa. Animaation tekeminen on turhan vaativaa ja aikaa vievää. Kuvakirjasta voisi myös tehdä kirjasarjan, jossa aihe voisi olla terveyteen tai kasvatukseen liittyvä kuten kiusaaminen. Päiväkotiaiheesta voi tuottaa myös monia perinteisiä tutkimuksia.

Nyky-yhteiskunnassa lapsen kasvatusta ja opetusta nojautuu yhä enenevässä määrin päiväkodin ja koulun harteille. Vanhemmilla on edelleen ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Vanhempia ja päiväkotia tulee tukea erilaisilla opetusmenetelmillä. Päiväkodin vastuun lisääntyessä tarvitaan uusia opetuskeinoja, ja tämän opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa uusi keino käsihygienian edistämiseen.

LÄHTEET

Asuja, Anna-Kaisa & Sariola, Heikki. Tyynen rauhallisesti: kasvatusvinkkejä isille ja äideille 2008, Lastensuojelun Keskusliitto.

Barille, Albert 1989–2007. Olipa kerran elämä 1–13. Painettu Suomessa. CN Publishing.

Cairncross Sandy, Hunt Caroline, Boisson Sophie, Bostoen Kristof, Curtis Val, Fung CH Isaac & Schmidt Wolf-Peter 2010. Water, Sanitation and Hygiene for the Prevention of Diarrhea. [online] London, UK, Athens, GA, USA. [Viitattu 10.3.2010.] Päivitetty 23.3.2010. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2845874/?tool=pmcentrez>](http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2845874/?tool=pmcentrez).

Curtis Valerie, Danquah Lisa & Aunger Robert 2009. Planned, Motivated and Habitual Hygiene Behaviour: an Eleven Country Review [online] School of Hygiene and Tropical Medicine, Keppel Street, London. Division of Social Statistics, School of Social Sciences, University of Southampton. [Viitattu 9.3.2010] [päivitetty 27.12.2009] Saatavilla [www-muodossa: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2706491/?tool=pmcentrez>](http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2706491/?tool=pmcentrez).

Hand Washing for Kids - Crawford the Cat – Educational 2007. [online] Päivitetty 2.2.2007. [Viitattu 8.9.2010]. Saatavilla [www -muodossa: <http://www.youtube.com/watch?v=s_yR-oGNMaA>](http://www.youtube.com/watch?v=s_yR-oGNMaA).

Health Promotion Board, Tote Board 2009. Washy washy Clean. [online] [viitattu 7.9.2010] Päivitetty 23.5.2009. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.youtube.com/watch?v=zxlQn7KaCNU&feature=related>](http://www.youtube.com/watch?v=zxlQn7KaCNU&feature=related).

Hellsten Soile (toim.) 2002. Sanasto. Teoksessa Heikkilä Ritva, Hellsten Soile, Kuokkila-Kähkölä Pirkko, Kurkinen Tuula, Meurman Olli, Nummelin Raija, Pastila Satu, Richardson Malcolm, Ylönen Helga, Kliininen mikrobiologia terveydenhuollossa, 188, 189, 190. Suomen kuntaliitto. Jyväskylä.

Hellsten Soile 2002. Aseptiikka ja hygienia – mikrobiologian soveltaminen. Teoksessa Hellsten Soile (toim.), Kliininen mikrobiologia terveydenhuollossa, 176, 184. Suomen kuntaliitto. Jyväskylä.

Hemanson, Elina 2008. Terve lapsi- lapsiperheen lääkärikirja. Porvoo. WSOY.

Huovinen, Pentti 2007. Heippa täällä bakteeri! Helsinki. WSOY.

Hännikäinen, Maritta 2006. Yhteenkuuluvuuden tunne ja oppijoiden yhteisöksi kehittyminen. Teoksessa Rasku-Puttonen Helena (toim.), Kasvatusvuorovaikutus, 126, 127, 129. Vastapaino. Vaajakoski.

Iivanainen, Ansa & Syväoja, Ansa 2009. Hoida ja kirjaa. Tammi oppimateriaalit.

Ikonen, Anne & Jolkonen, Heli 2010. Lasten terveyttä edistävä päiväkotiympäristö. Opinnäytetyö. [viitattu 6.9.2010]. Saatavilla www-muodossa: <<https://publications.theseus.fi/handle/10024/13136>>.

Janouch, Katerina 2005. Lasten kanssa, odotusajasta murrosikään. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.

Kassara, Heidi, Paloposki, Sanna, Holmia Silja, Murtonen Irja, Lipponen Varpu, Ketola Marja-Leena, Hietanen Helvi, 2006, hoitotyön osaaminen, Porvoo, WSOY.

Kangassalo Marjatta, Karila Kirsi, Virtanen Jorma 2000. Omat opetusohjelmat esiopetukseen. Tammi. Tampere.

Kinnula Sohvi, Tapiainen Terhi, Renko Marjo & Uhari Matti 2009. Safety of alcohol hand gel use among children and personnel at a child day care center. [online] Viitattu 3.6.2010. Tiivistelmä on saatavilla www-muodossa: <<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=1&hid=8&sid=35ce3c0c-d4eb-4669-91429fe3ea2ea15f%40sessionmgr12&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=cin20&AN=2010282730#db=cin20&AN=2010282730>>.

Kuvaja, Arja 2006. Kädet puhtaiksi päiväkodeissa, sairastelukierre poikki. Opettaja, opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry, Helsinki. 42/2006.

L446/1995. Tekijänoikeuden kohde ja sisälllys. 24.3.1995.

L821/2005. Tekijänoikeuden kohde ja sisälllys, 2 § taloudelliset oikeudet. 14.10.2005.

Laine Anne, Ruishalme Outi, Salervo Pirjo, Siven Tuula & Välimäki Päivi 2004. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki. WSOY.

Lindblom-Yläne Sari, Niemelä Raimo, Päivänsalo Tiina-Maria & Tynjälä Päivi 2005. Lukion psykologia 2. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.

Liuksila Pirjo-Riitta, Hellsten Tuulikki & Kallio Hannele 2001. Terve päiväkotiprojekti -muuttuuko mikään? Turun kaupungin terveystoimen julkaisuja, No. 6:2001.

Lumio, Jukka 2009, Lääkärikirja Duodecim. Tietoa potilaalle: Infektiotautien tartunta ja ehkäisy. [online] [Viitattu 21.1.2010] Saatavilla [www-muodossa: <http://www.terveysportti.fi/dtk/ltk/koti?p_haku=tietoa%20potilaalle:infektio>](http://www.terveysportti.fi/dtk/ltk/koti?p_haku=tietoa%20potilaalle:infektio).

Lähteenmäki, Jenni 2009. Leikki-ikäinen lapsi röntgenissä. Opinnäytetyö. [viitattu 6.9.2010]. Saatavilla [www-muodossa: <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2593/OPINNAYTETYO%20PDF.pdf?sequence=1>](https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2593/OPINNAYTETYO%20PDF.pdf?sequence=1).

Meadows, Emily & Le Saux, Nicole 2004. A systematic review of the effectiveness of antimicrobial rinse-free hand sanitizers for prevention of illness-related absenteeism in elementary school children. Canada. [online] Viitattu: 10.4.2004 university of Ottawa, ontario. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC534108/?tool=pmcentrez>](http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC534108/?tool=pmcentrez).

Muurinen, Erja & Surakka, Tuula 2001, Lasten ja nuorten hoitotyö. Helsinki, Tammi.

Nummenmaa, Anna Raija 2006. Kasvattajien yhteisö ja kasvatustekniikka. Teoksessa Karila Kirsti, Alasuutari Maarit, Hännikäinen Maritta, Nummenmaa Anna Raija, Rasku-Puttonen Helena, Kasvatustutkimus, 22, 23, 24. Gummerus kirjapaino Oy. Vaajakoski.

Parker Steven J. & Spock Benjamin. Järkevää lastenhoitoa 2003, Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.

Pasternack, Iris 2007, Käsihygienian on tehokas pandemian ehkäisykeino [online]. Aikakauskirja Duodecim, 10/1, [viitattu 22.1.2010] Saatavilla [www-muodossa: <http://www.terveysportti.fi/dtk/ltk/koti?p_haku=hygienia%20lapset>](http://www.muodossa.fi/terveysportti.fi/dtk/ltk/koti?p_haku=hygienia%20lapset).

Rasku-Puttonen Helena 2006. Esipuhe. Rasku-Puttonen Helena (toim.), Kasvatustutkimus, 8, 9. Vastapaino. Vaajakoski.

Rasku-Puttonen, Helena 2006. Johdanto –päiväkoti ja koulu vuorovaikutuksellisuudessa yhteisöinä. Teoksessa Rasku-Puttonen Helena (toim.), Kasvatustutkimus, 11, 13, 14, 15, 16. Vastapaino. Vaajakoski.

Renko, Marjo & Uhari, Matti 2001. Infektioiden ehkäisy päiväkodeissa, [online]. Aikakauskirja Duodecim, päivitetty 1.10.2001, [viitattu 22.1.2010]. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.terveysportti.fi/dtk/ltk/koti?p_haku=hygienia%20lapset>](http://www.muodossa.fi/terveysportti.fi/dtk/ltk/koti?p_haku=hygienia%20lapset).

Resnick Elissa, Sandora Thomas, Traveras Elsie, Lee Grace, Ross-Degnan Dennis & Goldmann Donald 2005. A Randomized, Controlled Trial of a Multifaceted Intervention Including Alcohol-Based Hand Sanitizer and Hand-Hygiene Education to Reduce Illness Transmission in the Home. [online]. Boston. [viitattu 9.4.2010]. Saatavilla [www-muodossa: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=17&hid=8&sid=db729bd8-6e0c-469f-ae06-a2da00ce963b%40sessionmgr12>](http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=17&hid=8&sid=db729bd8-6e0c-469f-ae06-a2da00ce963b%40sessionmgr12).

Rowan, Kate 1998. Minäpä tiedän miten taudinsiemeniä torjutaan. Porvoo. WSOY.

Salakari, Hannu 2007. Taitojen opetus. Saarijärven Offset, Saarijärvi.

Schmidt Wolf-Peter, Wloch Catherine, Biran Adam, Curtis Val & Mangtani Punam 2009. Formative research on the feasibility of hygiene interventions for influenza control in UK primary schools. London. Viitattu 10.3.2010. Saatavissa www-muodossa: <<http://www.biomedcentral.com/1471-2458/9/390>>.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2005. Infektioriskin vähentäminen päivähoidossa. Yliopistopaino Helsinki. Viitattu 26.3.2010. Saatavilla www-muodossa: <<http://pre20090115.stm.fi/pr1136793986847/passthru.pdf>>.

Spock, Benjamin & Parker, Steven J. 2003. Järkevää lastenhoitoa. Otava.

Stakes 2003. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi. Gummerus kirjapaino Oy.

Thompson, June 2004. Leikki-ikäisen hoito -opas aloittelijoille. Kaikki mitä sinun tulee tietää kasvavan lapsesi hoitamisesta. Kustannusosakeyhtiö Perhemediat Oy, Helsinki.

Vaasan ammattikorkeakoulu 2009. Opinnäytetyöohje [online]. [viitattu 16.2.2010]. Saatavilla www-muodossa: <http://www.puv.fi/attachment/e865047a81b0a6b2a94c639db22554bb/d99ea96cd7e098aa068899efb070ff02/Opinnaytetyoohje_09-B.doc>.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi. Jyväskylä.

LIITE 1

LIITE 2

